

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 12 listopada 2025 r.

Poz. 4552

UCHWAŁA NR XIX/122/2025 RADY GMINY ŻUKOWICE

z dnia 29 października 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1153) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292), Rada Gminy Żukowice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Żukowice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy:
Grażyna Ratowska

Załącznik do uchwały nr XIX/122/2025
Rady Gminy Żukowice
z dnia 29 października 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŻUKOWICE NA LATA 2025-2028

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>17</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>19</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>23</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>47</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>81</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>84</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>87</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>89</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>89</i>
<i>12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>105</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŻUKOWICE

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Żukowice na lata 2025 – 2028” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków

województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292) z późn. zm.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, planów ogólnych gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz. U. z 2023 r. poz. 977 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2, ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;

3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno- budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub

rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę

lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
 - 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia
- przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
(Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 344).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl

ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki,

dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu

publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej

- niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które

mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na początek roku 2025 w całym kraju było 131 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r.

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach i planach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku i opublikowany w Monitorze Polskim w roku 2023 poz. 1470. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze

społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów częściowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie

zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),

- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO ROKU 2030

W dniu 20 września 2018 r. Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Dokument podkreśla, dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej regionu. Pokrótce opisuje też zasoby dziedzictwa kulturowego.

Największe znaczenie z punktu widzenia niniejszego programu ma Cel strategiczny 4, w ramach którego wskazano do realizacji Cel operacyjny 4.5: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Znajdują się w nim następujące przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Dokument ten określa cele strategiczne rozwoju przestrzennego województwa, ustala priorytety polityki przestrzennej województwa i kierunki polityki przestrzennej dla obszarów problemowych. Wizją regionu jest Dolny Śląsk jako region rozwijający się z poszanowaniem środowiska i walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kulturowych, przy wykorzystaniu szans rozwojowych, jakie daje mu korzystne położenie geograficzne.

Podstawowym celem planu jest rozwój gospodarczy regionu i wysoka jakość życia, które to czynniki muszą się jednak realizować z poszanowaniem środowiska, również kulturowego. Zasoby środowiska (krajobrazowe, kulturowe, przyrodnicze) mają więc być wykorzystywane na potrzeby realizacji głównych celów. Co ma się jednak odbywać w sposób racjonalny i zrównoważony, aby tychże zasobów nie zdegradować, minimalizować szkody funkcjonalno-przestrzenne oraz zachować przepisy dotyczące ochrony środowiska.

Plan wskazuje na to, że ważne staje się udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, doprowadzenie ich do dobrej kondycji, objęcie ochroną ich wartości, a w przypadku najcenniejszych, zachowanie ich układu przestrzennego i właściwej ekspozycji.

Tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez wskazanie celów głównych z tym związanych porusza Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Najważniejszym zadaniem w tym zakresie jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy. Zachowanie wysokich wartości i unikatowych cech krajobrazu kulturowego ma znaczenie priorytetowe dla utrwalania tożsamości

regionu i jego rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z tym konieczne jest stosowanie w szerszym zakresie skutecznych form ochrony, takich jak pomniki historii i parki kulturowe oraz wpisy na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Jeden z postulatów odnosi się także do roli samorządu województwa jako partnera dla innych jednostek w ramach wsparcia rozwoju regionalnych szlaków turystycznych oraz tworzenia nowoczesnych systemów zarządzania rozwojem turystyki w ramach inicjatyw klastrowych. Budowa turystycznych sieci klastrowych z udziałem społeczności lokalnych umożliwi realizację akceptowanych społecznie produktów turystycznych i wyrówna szanse rozwojowe obszarów posiadających atrakcyjny turystycznie potencjał przyrodniczy i kulturowy. Postuluje się, aby gminy realizowały zadania polegające na tworzeniu systemów regionalnych szlaków turystycznych powiązanych z atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi. Ważną rolę pełnić tu będą szlaki rowerowe, przebiegające przez większą liczbę gmin.

W podobny sposób przebiegać ma również rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Funkcje turystyczne powinny też być dostosowywane do zmian klimatycznych poprzez realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych zasobach.

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2021 – 2024

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami jest obszernym dokumentem, który w sposób wyczerpujący porusza tematykę dolnośląskiego dziedzictwa kulturowego. Program przyjęty został przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXIV/686/21 w dniu 24 czerwca 2021 r.

Przyjęta w Programie wizja rozwoju: Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego wpisuje się w europejską politykę kulturalną. Utrzymanie tożsamości i autentyzmu kulturowego regionów europejskich stanowi jeden z ważniejszych czynników rozwojowych zgodnie z zapisami Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321/E).

Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie

zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa. Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi.

Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki regionu.

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” jest przewidziana na okres 4 lat i przyczyni się przede wszystkim do poprawy skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa materialnego, wiedzy o nim oraz systematycznego wzmacniania i utrwalania tożsamości Dolnoślązaków.

W treści programu wojewódzkiego brak odniesień do zabytków z terenu gminy, jednak niniejszy gminny program opieki nad zabytkami w swoich działaniach programowych nawiązuje do celów programu wojewódzkiego, przez co uzyskać można potencjalny efekty synergii.

PROGRAM ROZWOJU TURYSTYKI DLA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych o charakterze kulturowym zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa.

Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej. Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że m.in.:

- liczne tereny i obiekty zabytkowe dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych,
- istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej.

Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez.

Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą m.in.: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GŁOGOWSKIEGO

Powiat głogowski nie posiada uchwalonego powiatowego programu opieki nad zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŻUKOWICE

Studium, przyjęte uchwałą Nr XXII/195/2020 Rady Gminy Żukowice z dnia 24 listopada 2020 roku, w swojej treści wskazuje, że na obszarze gminy Żukowice występują obszary, które z uwagi na wartościowy kulturowo charakter istniejącego zagospodarowania, wskazane byłoby objąć ochroną konserwatorską w formie następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego,
- „K” ochrony krajobrazu kulturowego,
- „E” ochrony bezpośredniej ekspozycji zabytków wpisanych do rejestru,
- „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej,
- „W” ochrony archeologicznej.

Strefa „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego wsi powinna obejmować historyczne układy ruralistyczne wsi, które zachowały swój charakterystyczny układ przestrzenny, wraz z zabudowaniami rozmieszczonymi w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych. Celem ochrony strefy „U” jest zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu ruralistycznego, w szczególności jego kompozycji przestrzennej oraz historycznej architektury. Cenne układy ruralistyczne niżej wymienionych wsi zostały objęte wpisem do ewidencji zabytków i zasługują na objęciu ochroną w ramach strefy „U”:

- Bukwica;
- Brzeg Głogowski;
- Czerna;
- Dankowice;
- Dobrzejowice;
- Domaniowice;
- Glinica;

- Kamiona;
 - Kłoda;
 - Kromolin;
 - Nielubia;
 - Słócwina;
 - Słone;
 - Szczepów;
 - Zabłocie;
 - Zameczno;
- Żukowice.

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego. Z przesłanek konserwatorskich wynika, że strefa winna chronić krajobraz kulturowy wsi (w rozumieniu art. 3 pkt 14 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z późn. zm.). Należy więc nią objąć przedpola układów przestrzennych wsi, chronionych strefą „U” ochrony historycznego układu ruralistycznego wsi. W szczególności strefą „K” należy objąć przedpola wsi widoczne z ciągów komunikacyjnych. Według przesłanek konserwatorskich, dla omawianej strefy należy określić zasady zabudowy i zagospodarowania terenu, zapobiegające realizacji inwestycji mogących negatywnie wpływać na percepcję chronionych układów ruralistycznych. Do objęcia strefą „K” ochrony krajobrazu kulturowego kwalifikuje się otoczenie miejscowości objętych ochroną w ramach strefy „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego, z wyjątkiem wsi Żukowice.

Strefa „E” ochrony bezpośredniej ekspozycji zabytków wpisanych do rejestru - według przesłanek konserwatorskich strefa ta powinna obejmować obszary stanowiące zabezpieczenie właściwego wyeksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych o walorach krajobrazowych. Do objęcia tą strefą kwalifikuje się fragment wsi Żukowice.

Strefa „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej powinna obejmować – zgodnie z przesłankami wojewódzkiego konserwatora zabytków – miejscowości o

średniowiecznej metryce oraz obszary o zachowanych reliktach intensywnego pradziejowego i historycznego osadnictwa. Do objęcia tą strefą kwalifikują się te same miejscowości, które objęto ochroną w ramach strefy „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego.

Strefa „W” ochrony archeologicznej – do objęcia tą strefą kwalifikują się dwa niewielkie grodziska zidentyfikowane na północ od zabudowy wsi Dobrzejowice (stanowisko archeologiczne nr 1/1/66-18) oraz w rejonie Dankowic (stanowisko archeologiczne nr 1/1/69-18).

Zasięgi ww. stref ochrony konserwatorskiej przedstawiono na obu rysunkach Studium. Regulacje dotyczące zasad ochrony obiektów i obszarów położonych w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej zawarto w rozdziale nr 19 pt. „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu”.

Ochrona miejsc pamięci narodowej stanowi jeden z elementów ochrony dziedzictwa narodowego. Miejscami pamięci narodowej są w szczególności: pomniki, cmentarze i mogiły wojenne, miejsca walk narodowowyzwoleńczych, cmentarze ofiar hitlerowskiego terroru, muzea walk i martyrologii, a także izby pamięci narodowej. Na obszarze gminy Żukowice dotychczas nie zidentyfikowano miejsc pamięci narodowej.

W rejestrze zabytków z obszaru gminy Żukowice ujęto 61 zabytków nieruchomych (w tym 25 zabytków archeologicznych) oraz 13 zabytków ruchomych. Występowanie na obszarze gminy ww. zabytków, stwarza określone ograniczenia w działaniach dotyczących zabytkowych obiektów i obszarów oraz ich otoczenia, w tym wynikające z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na obszarze gminy zidentyfikowano 494 zabytki (w tym 452 obiekty oraz 42 obszary) wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Wśród nich przeważają budynki mieszkalne; stosunkowo liczne są także budynki gospodarcze. Kulturowe, historyczne i architektoniczne walory zabytków umieszczanych w ewidencji zabytków powinny być uwzględniane w przypadku modernizacji, remontów lub zmiany funkcji tych obiektów, obszarów i ich zespołów.

Na obszarze gminy zidentyfikowano 586 faktów osadniczych w 292 zewidencjonowanych zabytkach archeologicznych (stanowiskach). Występowanie zabytków archeologicznych stwarza pewne ograniczenia we wprowadzaniu nowych

sposobów zagospodarowania na terenach, na których zidentyfikowano te obiekty, w szczególności jeśli działania te wiążą się z robotami ziemnymi.

Ze względu na zidentyfikowane w Studium walory zabytkowe i kulturowe gminy, przewiduje się celowość wyznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- 1) „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego,
- 2) „K” ochrony krajobrazu kulturowego,
- 3) „E” ochrony bezpośredniej ekspozycji zabytków wpisanych do rejestru
- 4) „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej,
- 5) „W” ochrony archeologicznej.

Wiele ze zidentyfikowanych na obszarze gminy zabytków jest w średnim i dobrym stanie technicznym, ale zidentyfikowano tu także takie, których stan jest zły lub bardzo zły (w tym ruiny). Są także przypadki ujęcia w ewidencji zabytków obiektów, które już nie istnieją. Jednocześnie nie brakuje przykładów renowacji zabytków.

Dotychczas na obszarze gminy nie stwierdzono występowania miejsc pamięci narodowej, ani obiektów, które można by uznać za dobra kultury współczesnej. Nie zidentyfikowano tu także obszaru o walorach kwalifikujących go do objęcia ochroną w postaci parku kulturowego.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy

Zabytki i ich zespoły wpisane do rejestru zabytków podlegają rygorom prawnym wynikającym z treści odpowiednich aktów prawnych. Przede wszystkim są one objęte ochroną konserwatorską, wynikającą z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710) oraz ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.). W odniesieniu do budynków wpisanych do rejestru zabytków zaleca się:

- 1) zachowanie ich historycznej formy architektonicznej oraz substancji budowlanej;

2) utrzymanie lub rewaloryzację formy otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem.

W odniesieniu do założenia przestrzennego wpisanego do rejestru zabytków:

- 1) należy zachować lub odtworzyć historyczny układ przestrzenny zabudowy oraz poszczególne elementy tego układu, w szczególności: historyczne ogrodzenia, bramy, drogi, ścieżki, a także zieleni;
- 2) zaleca się przywracać historyczne założenia przestrzenne w przypadku braku ich zachowania;
- 3) zaleca się zachować historycznie ukształtowane przestrzenie otwarte pomiędzy budynkami, takie jak dziedzińce oraz place.

W zasięgu parków wpisanych do rejestru zabytków:

- 1) należy prowadzić konserwację istniejącej zieleni;
- 2) zaleca się przywracać zabytkowe założenia zieleni z zachowaniem pierwotnej kompozycji tych założeń, w tym m.in. poprzez odtwarzanie i uzupełnianie ubytków tymi samymi gatunkami drzew; zalecane jest stosowanie gatunków drzew trwałych i długowiecznych;
- 3) zaleca się zachować lub odtworzyć istniejące elementy historycznych układów kompozycyjnych, przede wszystkim: ogrodzenia, bramy i furty, ścieżki i place, pawilony, fontanny, schody terenowe, tarasy, skarpy czy kaplice;
- 4) zaleca się przeprowadzić cięcia pielęgnacyjne w drzewostanie, usuwając nadmiernie rozrośnięty podrost i podszyt;
- 5) zaleca się zachowanie całego założenia w rękach jednego właściciela.

W odniesieniu do cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków::

- 1) należy zachować istniejące elementy historycznych układów przestrzennych oraz ich poszczególne elementy takie, jak m.in.: historyczne ogrodzenia, bramy, ścieżki, obiekty sztuki sepulkralnej, układ kwater cmentarnych oraz wydzielające je zieleni;

- 2) należy zachować dendroflorę,
- 3) należy zachować istniejące aleje drzew;
- 4) zachowane nagrobki i inne pozostałości sztuki sepulkralnej zaleca się zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób.

Ochronie podlegają zabytki archeologiczne figurujące w rejestrze zabytków – na zasadach określonych dla strefy „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej i „W” ochrony archeologicznej.

Zabytki ujęte w ewidencji zabytków podlegają rygorom prawnym, wynikającym z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 oraz art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.).

W odniesieniu do budynków ujętych w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- 1) nakazuje się zachowanie substancji budowlanej;
- 2) zaleca się utrzymać lub odtworzyć ich historyczną formę architektoniczną (wysokość, bryłę, kształt, geometrię i pokrycie dachu, kompozycję i wystrój architektoniczny elewacji, formy stolarki okiennej i drzwiowej);
- 3) w przypadku zachowania się ozdobnej, drewnianej stolarki okiennej lub drzwiowej zaleca się ją zachować lub odtworzyć;
- 4) zaleca się przy wymianie stolarki okiennej odtwarzać oryginalne/zabytkowe podziały słupków i szprosów;
- 5) zakazuje się stosowania wewnętrznych imitacji szprosów;
- 6) nakazuje się stosowanie jednolitej kolorystyki stolarki okiennej w obrębie jednego budynku;
- 7) zaleca się stosowanie kolorystyki elewacji: w odcieniach jasnych naturalnych lub w kolorze naturalnej czerwieni (w przypadku wykończenia elewacji cegłą klinkierową lub płytką klinkierową imitującą cegłę), monochromatycznej w

obrębie jednego budynku;

8) zaleca się zachowanie oryginalnego wyglądu elewacji tj.: kompozycji osi, kształtu i rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych, architektonicznych detali wystroju elewacji, oryginalnych drewnianych ganków i balkonów, oryginalnych konstrukcji murów;

9) zaleca się nie stosowania na elewacjach: paneli, sidingów i nieotynkowanych bali drewnianych;

10) zaleca się unikać umieszczania elementów technicznego wyposażenia budynków na fasadach budynku widocznych od strony ulicy (klimatyzatorów, anten satelitarnych, przewodów dymowych i wentylacyjnych);

11) zaleca się unikać ocieplania od zewnątrz budynków posiadających architektoniczny detal wystroju elewacji lub posiadających oryginalny ozdobny materiał elewacji np. budynki ceglane; w przypadku uzasadnionych potrzeb termomodernizacji zaleca się odtworzyć ozdobne elementy wystroju elewacji;

12) nowa zabudowa realizowana w bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów nie powinna naruszać ich zabytkowych walorów, w szczególności poprzez swoją formę, gabaryty czy kolorystykę.

W odniesieniu do zespołów obiektów (pałacowych, zamkowego, dworskich i folwarcznych) ujętych w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków:

1) należy zachować w przestrzeni strukturę historycznego układu przestrzennego; nie dotyczy to miejscowości Żukowice;

2) zaleca się zachować lub odtworzyć historyczny układ przestrzenny zabudowy oraz poszczególne elementy tego układu, w szczególności: historyczne ogrodzenia, bramy, drogi i ich nawierzchnie, ścieżki, a także zieleń;

3) zaleca się przywracać historyczne założenia przestrzenne w przypadku braku ich zachowania;

4) zaleca się zachować historycznie ukształtowane przestrzenie otwarte pomiędzy budynkami, takie jak dziedzińce oraz place;

5) zaleca się uwzględnić zapisy wymienione w ust. 2.

W odniesieniu do zabytkowych cmentarzy ujętych w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także terenów pocmentarnych ujętych w ewidencjach zabytków:

- 1) jeżeli są one nadal użytkowane należy zachować ich dotychczasową funkcję;
- 2) tereny pocmentarne zaleca się zachować jako tereny zielone;
- 3) należy zachować istniejące elementy historycznych układów przestrzennych oraz ich poszczególne elementy takie, jak m.in.: historyczne ogrodzenia, bramy, ścieżki, obiekty sztuki sepulkralnej, układ kwater cmentarnych oraz wydzielające je zieleni;
- 4) należy zachować dendroflorę,
- 5) należy zachować istniejące aleje drzew;
- 6) zachowane nagrobki i inne pozostałości sztuki sepulkralnej zaleca się zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób.

W odniesieniu do zabytkowych parków ujętych w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- 1) należy prowadzić konserwację istniejącej zieleni wyznaczającej kształt zabytkowego założenia;
- 2) zaleca się przywracać zabytkowe założenia zieleni z zachowaniem pierwotnej kompozycji tych założeń, w tym m.in. poprzez odtwarzanie i uzupełnianie ubytków tymi samymi gatunkami drzew; zalecane jest stosowanie gatunków drzew trwałych i długowiecznych;
- 3) zaleca się zachować lub odtworzyć istniejące elementy historycznych układów kompozycyjnych, przede wszystkim: ogrodzenia, bramy i furty, ścieżki i place, pawilony, fontanny, schody terenowe, tarasy, skarpy czy kaplice;
- 4) zaleca się przeprowadzić cięcia pielęgnacyjne w drzewostanie, usuwając nadmiernie rozrośnięty podrost i podszyt;
- 5) zaleca się dążyć do aktywizacji użytkowania parków;

6) zaleca się zachowanie całego założenia w rękach jednego właściciela.

W odniesieniu do zabytkowego ogrodu w zespole pałacowym we wsi Żukowice, ujętego w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- 1) należy zachować i sukcesywnie odtwarzać historyczny układ kompozycyjny;
- 2) należy odnawiać i pielęgnować dendroflorę;
- 3) należy dążyć do odtworzenia i utrzymania układu przestrzennego i komunikacyjnego.

Ochronie podlegają zabytki archeologiczne ujęte w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków - na zasadach określonych dla strefy „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej.

Ochronie podlegają historyczne układy ruralistyczne wsi ujęte w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków - na zasadach określonych dla strefy „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego.

Na obszarze gminy Żukowice zaleca się wyznaczenie następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- 1) „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego;
- 2) „K” ochrony krajobrazu kulturowego;
- 3) „E” ochrony bezpośredniej ekspozycji zabytków wpisanych do rejestru;
- 4) „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej;
- 5) „W” ochrony archeologicznej.

W zasięgu strefy „U” ochrony zabytkowego układu ruralistycznego:

- 1) zakazuje się lokalizacji wież i masztów; nie dotyczy to miejscowości Żukowice, ani odbudowy zabytkowych obiektów;
- 2) zaleca się zachowanie i rewaloryzację historycznego układu przestrzennego, w tym układu dróg oraz historycznej nawierzchni;
- 3) zaleca się dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji

przestrzennej, m.in. poprzez:

- a) utrzymanie linii zabudowy wyznaczonej w oparciu o zachowaną zabudowę historyczną albo w sposób zgodny z tradycyjnym sposobem zabudowy,
- b) utrzymanie skali zabudowy, wytyczonej wysokością zachowanej zabudowy historycznej,
- c) dostosowanie do historycznych zasad zagospodarowania parceli,
- d) realizację formy, geometrii i pokrycia dachów, jak w sąsiednich lub pobliskich historycznych budynkach z przełomu XIX i XX oraz początku XX w.,
- e) stosowanie historycznych, lokalnych, tradycyjnych materiałów budowlanych oraz kolorystyki; w szczególności niewskazane jest stosowanie: paneli, sidingów i nieotyńkowanych bali drewnianych;

4) w odniesieniu do nowej zabudowy zaleca się:

- a) gabaryty budynków, jak w sąsiednich historycznych budynkach z przełomu XIX i XX oraz początku XX w.,
- b) dachy dwuspadowe symetryczne o kącie nachylenia połaci dachowych 40-45°,
- c) pokrycie dachu w kolorze naturalnej czerwieni,
- d) stosować materiały nawiązujące do lokalnej tradycji budowlanej, jak: tynk, cegła klinkierowa,
- e) nie stosować kolumn, podpór o przekroju koła oraz wieżyczek, baszt w elewacjach; w przypadku podparcia dachu ganku, zalecana jest lekka konstrukcja drewniana,
- f) stosować ogrodzenia ażurowe; unikać ogrodzeń z prefabrykowanych paneli betonowych; elementy prefabrykowane zaleca się ograniczyć do zastosowania tylko w postaci słupków i podmurówek ogrodzeń;

5) zaleca się, by wysokość nowo wznoszonych lub modernizowanych budynków nie przekraczała 9 m; wznoszenie obiektów budowlanych o wysokości przekraczającej 9 m zaleca się ograniczyć do przypadków, gdy:

a) stanowi to odbudowę lub rekonstrukcję, w historycznej formie, zniszczonego obiektu zabytkowego,

b) są to obiekty sakralne,

c) są to określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dominanty układu zabudowy;

6) należy unikać lokalizacji obiektów o formach i kubaturze obcych w historycznie ukształtowanej przestrzeni; w przypadku konieczności ich lokalizacji w zasięgu strefy konserwatorskiej, warto by te obiekty były zharmonizowane z otoczeniem oraz posiadały atrakcyjną formę architektoniczną, podkreślającą walory wizualne, funkcjonalne oraz kulturowe otaczającej przestrzeni;

7) zaleca się uwzględnić zapisy sformułowane dla strefy „K” ochrony krajobrazu.

W zasięgu strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego:

1) na terenach, na których dopuszcza się zabudowę mieszkaniową zakazuje się lokalizacji wież i masztów o wysokości przekraczającej 9 m;

2) zaleca się zachowanie formy krajobrazu;

3) zaleca się zharmonizowanie nowej zabudowy z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną; w szczególności dotyczy to zachowania, wynikających z historycznego sąsiedztwa: skali, ukształtowania bryły oraz geometrii i pokrycia dachu; zaleca się stosowanie materiałów nawiązujących do lokalnej tradycji budowlanej;

4) należy unikać lokalizacji obiektów o formach i kubaturze obcych w historycznie ukształtowanej przestrzeni, a także wolnostojących masztów i wież; w przypadku konieczności ich lokalizacji w zasięgu strefy konserwatorskiej, warto by te obiekty były zharmonizowane z otoczeniem oraz posiadały atrakcyjną formę architektoniczną, podkreślającą walory wizualne, funkcjonalne oraz kulturowe otaczającej przestrzeni;

5) zaleca się by wysokość nowo wznoszonych lub modernizowanych budynków nie przekraczała 9 m; wznoszenie obiektów budowlanych o wysokości przekraczającej 9 m zaleca się ograniczyć do przypadków, gdy:

- a) stanowi to odbudowę lub rekonstrukcję, w historycznej formie, zniszczonego obiektu zabytkowego,
- b) są to obiekty sakralne,
- c) są to określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dominanty układu zabudowy;

6) zaleca się ograniczać zainwestowanie mogące zakłócać ekspozycję dominant krajobrazu, jakimi są wieże kościołów.

W zasięgu strefy „E” ochrony bezpośredniej ekspozycji zabytków wpisanych do rejestru zakazuje się lokalizacji zabudowy, masztów, wież lub innych obiektów budowlanych, które zakłócałyby ekspozycję chronionego obiektu oraz sadzenia drzew na terenach kategorii „ZL”.

W zasięgu strefy „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej:

- 1) roboty budowlane i ziemne naruszające powierzchnię ziemi mogą podlegać ograniczeniom, wynikającym z przepisów o ochronie zabytków, które są związane z koniecznością przeprowadzenia badań archeologicznych;
- 2) prowadzone roboty budowlane, roboty ziemne i zalesienia nie mogą doprowadzić do zniszczenia potencjalnie występujących w strefie zabytków archeologicznych, w szczególności należy w tym zakresie zachować ostrożność w odniesieniu do stanowisk archeologicznych.

W zasięgu strefy „W” ochrony archeologicznej:

- 1) w otoczeniu zabytku archeologicznego typu grodzisko zakazuje się lokalizowania obiektów, które mogłyby zakłócać ekspozycję grodziska;
- 2) zakazuje się prowadzenia prac ziemnych z wyjątkiem:
 - a) badań archeologicznych,

- b) prac zabezpieczających zabytki archeologiczne i służących ich udostępnieniu w celach naukowych, edukacyjnych lub innych poznawczych;
- 3) należy zachować istniejący układ topograficzny.

Proponowane zasięgi stref, o których mowa w ust. 2-6 określono na rysunku Studium pt.: „Kierunki rozwoju przestrzennego”.

Dopuszcza się dokonywanie korekt zasięgu stref ochrony konserwatorskiej, jeżeli wynika to ze szczegółowych analiz przeprowadzonych w trakcie opracowania planów miejscowych lub stanowiska Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dopuszcza się wprowadzenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dodatkowych, bardziej szczegółowych zapisów służących ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Do zabytków nieruchomych umieszczonych w rejestrze zabytków i w ewidencji zabytków, znajdujących się w strefach ochrony konserwatorskiej, oprócz ustaleń i zaleceń dla tych zabytków dodatkowo odnoszą się ustalenia i zalecenia dla stref ochrony konserwatorskiej.

Wykazy zabytków wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków mają charakter jedynie informacyjny i nie stanowią one ustalenia Studium. Wykaz ten jest sukcesywnie weryfikowany i aktualizowany, co oznacza, iż poszczególne zabytki mogą zarówno z niego zostać wykreślone, jak i do niego dodane.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

W chwili obecnej obszar całej gminy Żukowice objęty jest obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego. Plany w swojej treści uwzględniają zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, wskazują też obiekty objęte ochroną. Zestawienie planów miejscowych znaleźć można na stronie:

<https://rejestrurbanistyczny.gison.pl/zukowice>

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY ŻUKOWICE

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Żukowice to gmina wiejska należąca do powiatu głogowskiego, położona w północnej części woj. dolnośląskiego, przy granicy z województwem lubuskim. Graniczy od zachodu z gminą Bytom Odrzański, w powiecie nowosolskim woj. lubuskiego. Od północnego zachodu, przez Odrę, gmina Żukowice graniczy z gminą Siedlisko w powiecie nowosolskim woj. lubuskiego i gminą Kotla, od południowego zachodu z gminą Niegosławice w powiecie żagańskim woj. lubuskiego, od północnego wschodu z miastem Głogów, a od wschodu graniczy z gminą Jerzmanowa w powiecie głogowskim. Gmina Żukowice od południa graniczy z Gminą Gaworzyce i Gminą Radwanice położonych w powiecie polkowickim.

Powierzchnia gminy wynosi 6809 ha - co kwalifikuje ją do gmin małych, przy czym grunty rolne stanowią 83,1%, a lasy i zadrzewienia 5,9% jej powierzchni. Liczba ludności wynosi około 3500 osób. W gminie znajduje się 20 miejscowości - 15 sołectw oraz 5 przysiółków. Podstawą gospodarki jest rolnictwo. Część ludności utrzymuje się z pracy w Hucie Miedzi "Głogów" i innych zakładach pracy Głogowa. Na gminę niekorzystny wpływ przez wiele lat wywierała Huta Miedzi "Głogów" (kiedyś w Żukowicach), położona obecnie w granicach miasta Głogowa.

W granicach gminy znajdują się 2 jednostki fizyczno - geograficzne - obniżenia Głogowsko - Milickie (Pradolina Głogowsko - Barycka) i Wał Trzebnicki (Wzgórza Dalkowskie). Gmina położona jest na obszarze monokliny przedsudeckiej. W pobliżu pradoliny zalegają ogromne ilości wód podziemnych, tworzących Obszar Najwyższej Ochrony. Z zasobów tych czerpie Huta Miedzi "Głogów" przez ujęcie w Brzegu Głogowskim i Wróblinie Głogowskim. Pozostała część gminy, tj. Wzgórza Dalkowskie i ich północna strefa przejściowa do pradoliny mają niewielkie zasoby wód gruntowych. Największą rzeką jest Odra. Od lat jej wody są zanieczyszczone tak, że zalicza się je do pozaklasowych. Ciekawym zjawiskiem jest mimo tego, powrót do rzeki wielu gatunków ryb i ptactwa wodnego. Powyżej granic gminy, w obrębie Rapocina w gminie Głogów zauważono nawet żeremia bobrów. Odra stwarza dla terenów

nadrzecznych poważne zagrożenie powodziowe, dotyczy to głównie miejscowości Czerna oraz w mniejszym stopniu Brzeg Głogowski.

Gleby w gminie są dobre i bardzo dobre. Gleby klas I-III zajmują 74,6% powierzchni gruntów ornych, gleby klas IV-17,6%. Wraz z innymi cechami przyrodniczymi daje to gminie 87,7 punktów w klasyfikacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej według Instytutu Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa PAN w Puławach. Pod względem genetyczno - litologicznym przeważają w obszarze wzgórz gleby bielcowe i brunatne właściwe, a w pradolinie mady i gleby pochodzenia bagienne. Na głębokości około 1000-1400 m. w otworach czerwonego spągowca znajdują się złoża rud miedzi o zawartości metalu około 2-2,5%. Nad nimi występuje anhydryt z wkładkami dolomitów i gipsów.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY ŻUKOWICE

Osadnictwo pradziejowe w bezpośredniej okolicy potwierdzają znaleziska luźne: z neolitu (toporek i siekierki kamienne), z epoki brązu (naczynia gliniane z cmentarzysk ciałopalnych i osad kultury łużyckiej). Sporo śladów jest również z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza, co wskazuje na ciągłość historii osadnictwa tych terenów. Historia poszczególnych miejscowości przedstawia się następująco:

Brzeg Głogowski

Najstarsza wzmianka o wsi pochodzi z 1223 r. W tym dokumencie, dotyczącym uposażeń kościoła Najświętszej Maryi Panny w Bytomiu, pojawia się nazwa Breg. W Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis (około 1300) wymienia się plebana w Brseger alias Brega – co by świadczyło, iż nazwa miejscowości miała w owym czasie dwie wersje. W okresie nowożytnym nazwa ukształtowała się w formie – Brieg. W 1315 r. potwierdzony jest kościół (datowany obecnie na 1. ćwierć XIII w.), jak również funkcja sołtysa, nieznanego z imienia. Dokument kościelny z 23 X 1399 stwierdzał, iż w archiprezbiteracie głogowskim znajdowało się 26 parafii, w tym w Brzegu Głogowskim.

Niezbyt duża odległość od Głogowa wiązała gospodarczo wieś z tym ośrodkiem miejskim. Potwierdza to między innymi przywilej, jaki nadał w 1512 r. król czeski Władysław Jagiellończyk rybakom w Głogowie, a mianowicie swobodny połów

ryb na Odrze od wsi Brzeg aż do mostu w Ścinawie na wszystkich otwartych wodach i wylotach wód. Od okresu średniowiecza przez Brzeg Głogowski przebiegał trakt łączący Głogów z Zieloną Górą. Przynosiło to korzyści wynikające z możliwości zarobku dla mieszkańców (karczmy, usługi kowalskie itd.). Jednak sprowadzało też przemarsze wojsk w czasie wojen.

Podczas wojny trzydziestoletniej pod Brzegiem Głogowskim w maju 1641 r. znajdował się obóz wojsk habsburskich. Powojenne relacje stwierdzają, że między innymi dom proboszcza pozostawał w gruzach jeszcze przez kilka lat. Zniszczenia przyniosła również wojna siedmioletnia. Kozacy grasujący w okolicy 16 IX 1760 spalili wiele gospodarstw w Brzegu Głogowskim. Opis Śląska z 1791 r. stwierdzał, iż obok majątku ziemskiego z folwarkiem we wsi znajdowały się: kościół, 2 domy parafialne, 2 budynki szkolne, szpital, 2 karczmy, 2 młyny wodne, budynek obsługującego prom na Odrze, 8 gospodarstw wolnych chłopów, 6 kmiecych, 18 zagrodników i 34 komorników oraz 17 innych budynków. Razem było 94 zagród, a wieś zamieszkiwało 649 osób. Według innych zestawień w 1845 r. Brzeg Głogowski posiadał 706 mieszkańców, w 1858 – 746, 1890 – 666, 1910 – 631, 1929 – 629 (553 protestantów i 76 katolików), natomiast w latach 30. XX w. – 543.

Bukwica

Wieś Bukwica leży około 8 km na południowy - zachód od Głogowa, około 2 km na południe od drogi Głogów - Gaworzyce. Charakter zabudowy jest wielodrożnicowy - zabudowania położone wzdłuż kilku ulic.

Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z początku XIV wieku i dotyczą jej właściciela- Lessotto von Danhov. W 1385 roku wzmiankowana była wieś Denchewitz. W 1399 roku właścicielem wsi był starosta i sędzia dworu książąt głogowskich – Jan von Temritz. W 1555 roku jako właściciel wymieniany był Hans von Krekwitz von Wirchwitz, z czego, wynika że Bukwica należała w tym czasie do dóbr Wierzchowice. Do połowy XVII wieku wieś należała do tej rodziny. Jako właściciele wzmiankowani byli również Christoph von Krekwitz zmarły w 1608 r. oraz zmarły w 1632 roku królewski namiestnik Abraham von Krekwitz.

W połowie XVIII wieku Bukwica należała do dóbr Glinica, a jej właścicielem był Ernsten Gottfried von Niebelschutz z Glinicy. W 1. połowie XIX wieku właścicielem Bukwicy był porucznik Mathis. Wieś liczyła 45 domów i 388 mieszkańców w tym 25

katolików. Znajdował się tu folwark wraz z dworem, młyn wodny z dwoma mieszkańcami, wiatrak, cegielnia, browar, osiem krosien tkackich, kram, roszarnia lnu, krochmalnia i serownia. Do majątku należał także folwark Sophienruh (część Dankowic) oraz gospoda Tantum. Pod koniec XIX wieku majątek wymieniany był jako dobro rycerskie.

W ostatniej ćwierci XIX wieku właścicielem majątku był August Maager. W latach 20 XX wieku dobro rycerskie wraz z folwarkiem Sophienruh którego właścicielem był Wilhelm Maager znajdowało się w zastawie w bankach Darmstadter und Nationalbank filia w Głogowie oraz Banku Powiatowym w Głogowie. Majątek składał się z 262 ha, funkcjonowała krochmalnia, prowadzono uznaną hodowlę koni pełnokrwistych i owiec rasy Shropshiredown. Poza tym hodowano krowy rasy czarno - białej i nizinnej i prowadzono sprzedaż bydła zarodowego. Na skalę przemysłową uprawiano rośliny okopowe oraz prowadzono wielostronną, doświadczalną uprawę nawozów dla laboratorium w Głogowie.

W latach 30. XX wieku zmieniono nazwę miejscowości z Bukwitz na Buchenhang. Właścicielem majątku został Oscar Pohl.

Czerna

Wieś o nieregularnym układzie, znajduje się w pobliżu zakola Odry, przy północnozachodniej granicy Gminy Żukowice.

Czerna - dawniej Mała Czarna niem. Alteichen dawniej Klein - Tschirne, 1308 r. - Schyrnino; 1310 r. Scirnyna; 1325 r. Czermina; 1376 r. Cschirna. Czerna jest miejscowością, którą wymieniano już w najstarszych źródłach pisanych dotyczących Ziemi Głogowskiej. Przy podziale księstwa, jak zapisano w dokumencie z 1360 roku, znalazła się w części książęcej. Wzmianki o niej pochodzą także z 1376 roku.

W drugiej połowie XV wieku (1485 r.) Czerna stała się własnością Melchiora von Glaubitza. Od niego właśnie datuje się główna gałąź linii rodowej. Z jego rodziny pochodzili kolejni spadkobiercy wsi do czasu, gdy trafiła ona w ręce Rechenbergów, a następnie von Stosch z Czernicy, znowu Rechenbergów i znowu von Stosch. Ci ostatni wpisali się na trwałe w historię Ziemi Głogowskiej między innymi ze względu na przekonania religijne. W 1758 roku z ich inicjatywy wybudowano we wsi zbór luterński. Budowla dotrwała do lat 50 - tych naszego stulecia i została rozebrana. Od

końca XVIII do połowy XIX wieku Czerna była sprzedawana i kupowana kilka razy. Stała się wreszcie własnością baronów Budenbrock, a później (do 1945 roku) rodziny von Frische.

Dankowice

Wieś Dankowice leży ok. 8 km na południowy - zachód od Głogowa, położona jest na lekkim uboczu. Jest to niewielka wieś z nielicznymi zagrodami w nieregularnym układzie.

Pierwsza wzmianka historyczna na temat miejscowości pochodzi z 1326 roku z dokumentu wystawionego przez księcia głogowskiego - Przemka. Z niego dowiadujemy się, że właścicielem Dankowic (wówczas Denckwitz) był rycerz Lessot von Danechwicz. Następną wzmianką to dopiero wiek XVII. Miejscowość należała wtedy do Adama von Kottwitz żyjącego w latach 1599 - 1662. Był on starostą głogowskim, właścicielem Konotopu, Bojadły, Jakubowa i Dankowic. Po śmierci jego syna Ernesta Henryka właścicielem został syn tegoż Adam Mikołaj.

W 1971 roku miejscowość należała do rodziny von Bessewitz, w 1802 roku do rodziny Maagierów. Po nich właścicielami Dankowic do roku 1945 zostają Polowie. Siedzibą właścicieli był pałac założony w końcu XVII wieku lub na początku XVIII. Nieznany jest jego ówczesny wygląd. Około połowy XIX wieku został gruntownie przebudowany w stylu neoklasycystycznym.

Budynek założony jest na planie podkowy z niewielkim dziedzińcem w środku. Murowany, dwukondygnacyjny i podpiwniczony, nakryty dachem czterospadowym. Siedmioosiową ścianę frontową urozmaica lekko wysunięty ryzalit, obejmujący trzy osie okien. Ozdobiony jest pilastrami dźwigającymi trójkątny naczółek. Znajduje się w nim główny portal dostępny po schodach, nad którym na całej długości ryzalitu rozciąga się listwa zdobiona ornamentem roślinnym. W skrzydle północnym znajdują się drugie drzwi z krużgankiem, przez które wychodziło się do ozdobnego ogrodu, pochodzącego z drugiej połowy XIX wieku. Znajdują się w nim między innymi 150-letnie cisy i buki. Z pozostałych stron pałacu znajdują się zabudowania folwarczne.

Od wschodu do kompleksu pałacowego przylega park krajobrazowy (założony w połowie XIX w.), w którym znajdują się dwa stawy.

Dobrzejewice

Miejscowość Dobrzejewice zlokalizowana jest 8 km na północny zachód od wsi Żukowice. Położona jest przy DW282 łączącej Bytom Odrzański z Głogowem. Około 600 metrów od zabudowań wsi przebiega linia kolejowa relacji Szczecin – Wrocław. Zabudowania wsi rozmieszczone są po obu stronach drogi Bytom – Głogów. Zabudowa miejscowości generalnie jest zwarta o charakterze podwójnej rzędówki. Na południowym skraju wsi około 300 metrów na południe od drogi prowadzącej z Dobrzejowic do Kromolina i Kropiwnika usytuowany jest zespół folwarczny.

Po raz pierwszy informacja dotycząca miejscowości pojawiła się w źródłach pisanych w 1376 roku - wieś występowała wówczas pod nazwą „Dobrowiz”. W 1482 roku jako właściciel wymieniany jest Melchior von Glaubitz, a w 1493 roku bracia Georg Christoph i Melchior von Glaubitzowie. W XVI wieku dane dotyczące miejscowości występują wraz z informacjami na temat pobliskiej wsi Czerna, której posiadaczem był Ernst von Glawbenitz a w 1557 roku jego syn Wolf wraz z żoną Marią - budowniczy dworu w Czernej.

W początkach XVII wieku panem na Dobrzejowicach był Goerg Rudolph von Zedlitz, starosta głogowski właściciel Gaworzyc i Szczepowa, zmarły w 1619 roku. W rękach rodziny wieś utrzymywała się do 1665 roku kiedy to nabyła ją rodzina van Stoso, będąca w jej posiadaniu do 1676 roku. W XIX wieku Dobrzejewice są folwarkiem majątku w Czernej należącego do rodziny hrabiów, a pod koniec XIX wieku baronów von Buddenbrock. Ostatnim przedstawicielem tego rodu w Czernej i Dobrzejowicach był podpułkownik Alfred baron von Buddenbrock, szambelan dworu królewskiego.

Około 1840 roku we wsi znajdowało się 69 domów w których zamieszkiwało 535 osób. Na terenie wioski znajdował się folwark, jedno wolne gospodarstwo chłopskie, szkoła dla dzieci rodzin ewangelickich, roszarnia, dwa wiatraki, cegielnia, browar, dwie gospody, cztery warsztaty tkackie, 17 warsztatów rękodzielników i dwa składy kupieckie.

Domaniowice

Wieś położona jest ok. 5 km na południe od drogi Głogów - Bytom Odrzański. Dawna nazwa miejscowości to Magłowice niem. Eschen-hagen Otl dawniej Mangelwitz Buschacker. W roku 1305r. - Domagnewitz alias Magilwitz, w 1360 r. - Mangelwitz.

Nazwa miejscowości wywodzi się od niezachowanego w dawnych dokumentach staropolskiego imienia Domagniew.

Na terenie Domaniowic zostały przeprowadzone archeologiczne ratownicze badania wykopaliskowe, podczas których archeolodzy odkryli relikty osady wczesnośredniowiecznej. Zamieszkała była prawdopodobnie w VII w. n.e., czyli w tzw. młodszym horyzoncie wczesnosłowiańskim (faza II). Osada w Domaniowicach funkcjonowała równocześnie z inną, o podobnym charakterze, w Kromolinie i obok trzech tego rodzaju stanowisk w Żukowicach należy do najstarszych siedzib Słowian nie tylko na Śląsku, ale i w Polsce.

Glinica

Wieś Glinica leży ok. 6 km na zachód od Głogowa. Jest to niewielka osada, która narosła wokół założenia pałacowo - folwarcznego, zajmującego wraz z parkiem większy obszar miejscowości. Usytuowana jest po wschodniej stronie szosy biegnącej między dwoma głównymi traktami Głogów - Bytom Odrzański i Głogów - Kłobuczyn. Jest to wieś pańska z nieliczną nieregularnie rozłożoną zabudową włościańską.

W źródłach średniowiecznych wzmiankowana pod nazwami Glinitz (1335 r.) oraz Gleinitz (1414 r.). Miejscowość kontynuuje jednak dużo wcześniejsze tradycje osadnicze. W 1905 r. podczas prac ziemnych robotnicy odkryli cmentarzysko prehistoryczne. Znaleździ archeologiczne zaszeregowano do I epoki brązu (1900- 1450 r.p.n.e.) kultury unietyckiej. Odkryto wówczas naczynia gliniane (czarka, miska, pucharek oraz naczynia bez określonej przynależności typologicznej) i pozyskano sześć szpil brązowych z czterech grobów.

Od 1446 roku właścicielem wioski byli członkowie rodu von Niebelschütz. W ich posiadaniu Glinica znajdowała się aż do czasów II wojny światowej. Pierwszy obiekt pałacowy wzniesiono w Glinicy w XVI wieku. Na podstawie analizy źródeł wiadomo, że uległ on zniszczeniu podczas wojny trzydziestoletniej. W pierwszej połowie XVIII wieku pałac został przebudowany w stylu wczesnobarokowym. Przebudowa barokowa nie zmieniła jednak renesansowego charakteru rezydencji. Wprowadziła jedynie nowe elementy architektonicznego wystroju w postaci ażurowej balustrady mostu i kamiennego zwieńczenia portalu z tablicą inskrypcyjną, flankowaną przez dwa delfiny.

Góra Św. Anny

Przysiółek Góra św. Anny to część sołectwa Kromolin. Położona na malowniczym wzgórzu niewielka miejscowość stanowi część obszaru Wzgórz Dalkowskich.

Pierwszy raz miejscowość wymieniona była w źródłach historycznych w 1514 roku. Obecny budynek sakralny zawdzięcza swój wygląd właścicielowi Kromolina, którym był hrabia Johann Christoph von Churschwandt. W 1716 roku rozpoczął on budowę murowanej kaplicy na miejscu poprzedniej drewnianej. W 1740 roku otrzymała ona dziedziniec, otoczony półkolistymi arkadami, co utworzyło rodzaj atrium. Jest to kaplica pątnicza dla pielgrzymów. O datach jej renowacji świadczą napisy na tylnej części ołtarza - 1796, 1881 i 1882. Wyposażenie wnętrza jest utrzymane w stylu barokowym. Przed kaplicą stoi figura św. Jana Nepomucena.

Kamiona

Niewielka wieś znajdująca się 5 km na zachód od Głogowa położona klinem między głównymi drogami Głogów - Nielubia- Kłobuczyn oraz Głogów - Żukowice - Bytom Odrzański.

Kamiona wzmiankowana jest w dokumentach pisanych od 1319 roku pod nazwą Czoberin, wtedy to właścicielem wsi był Nikolas von Bresnitz. W późniejszych dokumentach XIV i XV wiecznych, aż do 1486 roku wieś wymieniana jest jako własność mieszczan głogowskich. W 1486 roku przechodzi w ręce Ernsta von Tschambor i już wtedy dokumenty wspominają o istniejącym tu dworze i ogrodzie. W 1631 roku wierzyciel wdowy po Paulu Kunke sprzedał majątek w Kamionie Baltazarowi von Mutschelnitz, który to przekazał go córce Annie, po mężu wdowie Trach. Jej wnuk Georg Heinrich von Trach (od 1714 roku) zostawił z kolei Kamionę swojej córce - Helenie Annie. Po jej śmierci odziedziczył ją wdowiec baron Daniel Christoph Kotulinsky - Jeltisch. Na przełomie XVIII-XIX wieku jako właściciel wymieniany jest von Vitzthum, a w 1804 roku wieś nabywa rodzina Bailów, której własnością pozostaje ona do czasów II wojny światowej. Po wojnie dwór i posiadłość przejęta zostaje przez Państwo Polskie i rozparcelowana między rolników indywidualnych, część własności zatrzymuje gmina.

Dwór w Kamionej powstawał w kilku etapach budowlanych. Jego poprzednikiem była wzmiankowana w źródłach budowla, prawdopodobnie drewniana. Dzisiejszy dwór powstał w pierwotnej postaci w 2 połowie XVII wieku. Z tego okresu pochodzi korpus budowli. Kolejne poważne prace budowlane przeprowadzono w 1 połowie XVIII wieku. Wtedy być może dobudowano alkierz. Powstały również monumentalne schody przed elewacją wschodnią. Druga połowa XIX wieku stanowi czas kolejnych przebudów. W skutek tych prac dwór otrzymał zachowany częściowo do dziś wystrój elewacji. Późniejsze zmiany bryły wprowadzono w XX wieku, wtedy to powstały małe przybudówki pełniące rolę ganków.

Kłoda

Miejscowość usytuowana jest przy powiatowej nr 1021 relacji Kłoda - Glinica - Zabłocie, w odległości ok. 7 km od Głogowa. Dawne nazwy miejscowości to Kłodów niemiecka Kladau. W 1310 r. - Cloda, w 1335 r. - Cladow.

Najstarszym budynkiem we wsi jest gotycki kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja. Po raz pierwszy wymieniony w 1366 roku. Zbudowany w wieku XIV, gotycki. Kruchta i zakrystia dostawione w 2 połowie XIX wieku - murowane z cegły przy użyciu układanej dekoracyjnie zendrówki. Szczyty wzniesione z kamienia polnego. Jednonawowy, z węższym prostokątnym prezbiterium, do którego od północy przylega zakrystia - wnętrza nakryte sklepieniami krzyżowo - kolebkowymi, wspartymi na przyściennych filarach. Z dawnego wyposażenia zachowana została gotycka, kamienna chrzcielnica z XIV wieku, barokowy chór i rokokowa ambona.

Jednym z najstarszych zabytków architektury jest również budynek dawnego spichlerza położony przy domu nr 1. Barokowy, wzniesiony w XVIII wieku, murowany z cegły, prostokątny, parterowy z falistymi szczytami. Jedno z pomieszczeń nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami.

Kromolin

Wieś Kromolin zlokalizowana jest w północno - zachodniej części Gminy Żukowice w odległości około 5 km na zachód od siedziby Gminy. Miejscowość leży na terenie pagórkowatym na obszarze Wzgórz Dałkowskich wznoszących się nad doliną Odry.

Zwarta zabudowa wioski o charakterze podwójnej ulicówki połączonej przecznicami rozciąga się wzdłuż strumienia. W centrum wsi usytuowany jest murowany kościół wzniesiony w stylu tzw. gotyku wiejskiego, oskarpowany, kilkakrotnie przebudowywany i rozbudowywany, zwieńczony wysokim dwuspadowym dachem krytym dachówką.

Pierwsze wzmianki o miejscowości odnajdujemy w źródłach z 1305 r. (Schonow). Wieś kontynuuje jednak znacznie starsze tradycje osiedleńcze. O wczesnym rodowodzie Kromolina świadczą liczne znaleziska archeologiczne. Przed 1906 rokiem we wsi dokonano odkrycia z epoki wczesnego brązu. Odnaleziono wówczas dwa kamienne topory, dwa miedziane dłuta, miedzianą siekierkę i fragment głowni miedziowego sztyletu. Odkryty skarb sklasyfikowano na V fazę kultury unietyckiej (1550 - 1500 rok p.n.e.). W Berlinie do dzisiaj przechowywane są te skarby.

Pod koniec XIV wieku wzniesiono w Kromolinie zamek według średniowiecznego założenia. Na miejscu starego założenia, w II połowie XVI wieku został wybudowany pałac. Pod koniec XVII wieku wzniesiono folwark, rozbudowano fosę oraz założono ogród. W 1725 roku dokonano gruntownej przebudowy obiektu. Zachowano jednak zachodnią część pałacu z wieżą. Początkowo właścicielami dworu byli członkowie rodu von Zabeltitz z Nowej Marchii. Kolejnym właścicielem był hrabia Krzysztof von Chrschwant. Następnie wieś wraz z pałacem wielokrotnie zmieniała właścicieli. Byli nimi kolejno: od 1777 roku rodzina Kupperwolf, w 1784 r. baron von Luttwitz, a od 1815 r. książęcy dostojnik Schulz. Od 1840 roku do II wojny światowej w Kromolinie rezydowali Jordanowie.

Na podstawie źródeł wiadomo, iż w XVIII wieku pałac był budowlą dwukondygnacyjną, nakrytą dachem mansardowym z łukami. Wieża nakryta była hełmem barokowym. Całość otaczała fosa, folwark zaś okalał rozległy sad. W XIX wieku pałac składał się z trzech skrzydeł zamkniętych kurtynowo z ozdobną bramą. Pałac uległ zniszczeniu po II wojnie światowej.

Nielubia

Pierwsze wzmianki historyczne pochodzą z 1305 r.- Nelub. W 1323 r.- Nyloube, w 1352 r.- Neluba.

We wsi znajdują się dwa zabytkowe kościoły: p. w. św. Michała i p. w. Matki Boskiej Częstochowskiej. Ten pierwszy to kościół o stylu gotyckim z XIV wieku. Wzmiankowany w roku 1323. W tym czasie istniała już zapewne obecna gotycka budowla. W XV wieku powiększony został o wieżę i zakrystię oraz nakryty sklepieniami. Murowany z kamienia polnego, wieża i szczyt wschodni z cegły o układzie polskim z użyciem układanej w romby zendrówki. Budowla jednonawowa z prostokątnym prezbiterium, z wieżą od zachodu. Przy prezbiterium od północy zakrystia. Prezbiterium nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym, nawa sklepieniem kolebkowym z lunetami. Zachowane gotyckie ostrołukowe portale w ścianie zachodniej wieży i w przejściu z kruchty pod wieżę do nawy. Wschodni szczyt prezbiterium zdobiony bogato blendami i sterczynami. Wystrój wnętrza późnobarokowy z XVIII wieku. Zachowały się w nim portale gotyckie w zachodniej stronie wieży i w przejściu z kruchty do nawy. Wnętrze kościoła jest późnobarokowe z XVIII wieku.

Drugi kościół jest poewangelicki z XIX wieku. Obecnie jest to kościół pomocniczy parafii św. Jakuba w Jakubowie. Obecność dwóch kościołów (katolickiego i ewangelickiego) jest bardzo charakterystyczna na Śląsku z racji występowania jednocześnie dwóch wyznań na dużym obszarze regionu.

Słone

Słone dawniej Wydynów, niem. Weizenau Otl dawniej Schloin /ZIEBERN/. Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1319 r. Z najstarszych zabytków można wymienić zabytkową dzwonnice z XII wieku, Kaplicę cmentarną (dawne mauzoleum) pochodzącą z 1709 roku oraz cmentarz parafialny z 1864 r.

Wieś jest skanalizowana, posiada również sieć wodociągową, gazową i telefoniczną. Jej dodatkowym walorem jest niedalekie sąsiedztwo Głogowa.

Szczepów

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1245 r. z buli papieskiej, w której jest mowa o miejscowości należącej do biskupa wrocławskiego nazywającej się Sepovo. Wymienił on jednak tę miejscowość z Konradem, Księciem Głogowskim na Babin. W ten sposób Szczepów stał się własnością Konrada, który ofiarował ją swojemu rycerzowi Boicessi. W 1331 r. podczas podziału Księstwa głogowskiego na część książęcą i królewską Szczepów znalazł się w części królewskiej, jednakże do XV w.

pozostał lennem rycerskim. W drugiej połowie tego stulecia dobra szczepowskie należały do Hansa Ebersbacha, pochodzącego z rodu znanego na ziemi głogowskiej.

Z siedemnastowiecznego dokumentu (publikowanego w Codex Diplomaticus Silesiae) dowiadujemy się, że w Szczepowie istniały dwa folwarki: wielki i mały. Wielki należał do Glaubitzów, a mały do Schawerków. W czasach późniejszych Szczepów jeszcze wielokrotnie zmieniał właścicieli. Glaubitzowie w pierwszej ćwierci XVI w. sprzedali te dobra swojemu krewnemu Christopowi, a po bezpotomnej śmierci jednego z jego następców Albrechta (1621), dobra szczepowskie (Szczepów i Domaniowice) trafiły jako posag jego siostry w ręce Walentina Stoessel. Pod koniec XVII w. rodzina ta rozstała się ze Szczepowem na pewien czas, a ich miejsce zajęli Maltzanowie. W 1720 r. Stoesselowie odkupili dobra szczepowskie i byli ich właścicielami do 1765 r. Kolejnym właścicielem był John Joseph, ten jednak po niecałym roku sprzedał je Annie Katharinie von Schlabrendorf. Dobra szczepowskie obejmowały wówczas: Szczepów (Seppau), Domaniowice (Mangelwitz) oraz Kurów Wielki (Gross Kauer). Rodzina von Schlabrendorf pozostała w Szczepowie aż do 1945 r.

Rezydujący przez wieki właściciele Szczepowa pozostawili po sobie zespół dworski, na który składają się: pałac (pierwotnie dwór obronny otoczony fosą z XVII w.; w XVIII w. przekształcony w pałac barokowy, modernizowany w XIX w.), oficyny dworskie (XVIII i XIX w), kaplica grobowa von Schlabrendorfów, park (koniec XVIII - połowa XIX w) zaliczany do najciekawszych na tych terenach, w którym występują cenne, tropikalne okazy (np. jodła mikko, cypryśniki, kłęk kanadyjski, orzech czarny i wiele innych).

Zabłocie

Wieś Zabłocie zlokalizowana jest w południowo - zachodniej części Gminy Żukowice w odległości około 3,6 km na południe od siedziby Gminy.

Zabłocie usytuowane jest na terenie znacznie pofałdowanym, na południowych stokach Wzgórz Dałkowskich, w dolinie niewielkiego południowego dopływu Odry. Wokół wsi rozciągają się pola uprawne i pastwiska, a na północ od niej znajduje się niewielkie jezioro, którego brzegi porastają drzewa liściaste i iglaste. Zabudowania Zabłocia - o charakterze ulicówki - rozmieszczone są po obu stronach drogi prowadzącej do Żukowic.

Jak wynika z informacji zawartych w źródłach historycznych wieś istniała już w początkach XIII wieku, była to wówczas wioska książęca, z której czynsze nadał Henryk Brodaty nowo powstałemu zakonowi augustianów w Nowogrodzie Bobrzańskim (Naumburg). W początkach XV wieku Zabłocie jest w posiadaniu braci Nickela i Kunze von Gleytiz, którzy w 1426 r. sprzedają ją Hansowi Arnoldowi. W 1447 roku jego następcy - bracia Mertin i Nickel - przenoszą prawa własności do wsi na braci Nickela, Georga i Lasława von Nebilschitzen (Niebelschütz), którzy osiadają w pobliskiej Glinicy. Od tego momentu nieprzerwanie do 1945 r. Zabłocie pozostaje w ramach majątności tegoż rodu jako folwark Glinicy.

W oparciu o źródła historyczne wymienić można wielu przedstawicieli tejże rodziny związanych z Zabłociem. W 1513 r. wymieniany jest Ernst Nibelschutz, a w latach 1516, 1521 i 1540 Nickel Niebschutz zu Stomberg. Prawdopodobnie jego bezpośrednim następcą był Hans świadek na procesach odbywających się w latach 1653 i 1667. W tych samych okolicznościach pojawia się imię Niclasa w 1611 r. W 1675 r. występuje w źródłach Balthasar von Niebeischütz, który nabył wówczas wieś Kummernig (Komorniki). Po śmierci Balthasara dochodzi do podziału majątku. W 1687 r. cesarz Leopold wystawia list lenny na wsie Zabłocie i Drożów (Hünderey - Hünerei) Heinrichowi Gottfriedowi i Balzerowi Nicolowi v. Niebelschütz.

W 1693 r. jako właściciel obu wiosek wymieniany jest już tylko Balzer Nicol. W roku 1729 lenno na Zabłociu sprzedane zostało Balzerowi Sigismundowi von Unruh. Jednak już w 1746 r. panem na Zabłociu jest ponownie przedstawiciel rodu von Niebelschütz - Balthasar i jego pasierb Adam Alexander Magnus von Stosch. W roku 1752 dochodzi do ponownego złączenia Zabłocia z Glinicą - właścicielem całości zostaje wówczas Ernst Gottfried oraz jego żona Beate Elisabeth z domu von Studnitz, która po śmierci męża w 1778 r. przez kolejnych 7 lat jest dziedziczką całości dóbr rodowych. W 1 połowie XIX wieku właścicielem Zabłocia jest podporucznik von Niebelschütz ze wsi Mycielin koło Nowego Miasteczka. Jego następcą zostaje Ernst mieszkający w Glinicy, po którym z kolei dziedziczył Felix, a po jego śmierci około 1895 r. córka Alessa, w której rękach wieś znajdowała się jeszcze w 1937 r.

Zameczno

Przysiółek Zameczno zlokalizowany jest w zachodniej części Gminy Żukowice. Zameczno leży w terenie pofałdowanym na wschodnich stokach Wzgórz Dałkowskich

na zachodniej krawędzi doliny Odry. Wokół miejscowości rozciągają się tereny użytkowane rolniczo, głównie pola uprawne i łąki położone wzdłuż niewielkich dopływów Odry. Zabudowania wsi o charakterze ulicówki rozmieszczone są wzdłuż drogi prowadzącej na południe w stronę wsi Kłoda.

Najstarszym znanym właścicielem folwarku w Zamecznie był Zakon św. Ducha którego klasztor i szpital znajdował się od 2 połowy XIV wieku w Głogowie. Zakon oddawał wieś w dzierżawę. Dzierżawcami Zameczna byli przedstawiciele rodu Połowicz, w 1408 Hans von Samencz w 1605 roku Hans Tschawricke, a po nim Christoph i Jorge Schawerke. W 1527 roku zakonnicy św. Ducha opuścili Głogów i zrezygnowali z posiadanych w okolicy majątków; w tym również z Zameczna.

Po 1527 roku wieś zostaje włączona w majątek w pobliskim Szczepowie należącym wówczas do rodu von Glaubitz. Wydaje się że istniały dwie odrębne siedziby rodu von Glaubitz, z których jedna - von Rhey, późniejsza Reihe była w posiadaniu folwarku w Zamecznie. Jednym z przedstawicieli rodu był Christoph zmarły w 1673 i roku pochowany w kościele w Kurowie Wielkim. W początkach XVI wieku właścicielem majątku Rhey był dalszy krewny rodziny Albrecht zmarły w roku 1621. Część Szczepowa oraz Zameczna stała się posagiem nieznannej z imienia siostry Albrechta.

Po roku 1765 Zameczno jest w posiadaniu Johanna Josepha hrabiego von Nostitz, który sprzedaje Dalków i Zabłocie Augustowi Gottliebowi von Liebermannowi. Po jego śmierci Zameczno pozostaje w rękach jego żony Karoliny Wilhelminy z domu von Stosch urodzonej w 1769 r., zmarłej w 1838 r. Jej następcą jest nieznan z imienia syn pełniący funkcję ministra Króla Pruskiego. Prawdopodobnie w drodze kupna Zameczno staje się własnością doktora praw Juliusa von Hellmanna z Dalkowa (wymieniany w 1886 i 1891 r.). Około 1895 r. folwark w Zamecznie wraz z całym majątkiem dalkowskim przechodzi w ręce kapitana, a później majora Richada von Hindersin i jego nieznan z imienia, małżonki. Ostatnią przed 1945 r. właścicielką folwarku w Zamecznie jest Ilse Münch z domu Hansemann.

Żukowice

Żukowice niem. Herrndorf. Wieś leżąca na lewym brzegu Odry w odległości 7 km od Głogowa. Najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1299 r. (Herrindorf). Następnie dowiadujemy się, iż w 1306 r. w pobliżu strumienia był tu usytuowany młyn.

Kolejne informacje odnajdujemy w rejestrze kościelnym z 1376 r. Wzmiankowany jest w nim kościół p.w. świętej Jadwigi (Sokaw). Odkryte w latach 1990-1991 w okolicach Żukowic stanowiska archeologiczne z 220 obiektami (wśród nich grób unietycki z około 1900 roku p.n.e.) dowodzą bardzo odległych tradycji osiedleńczych. Obok osady datowanej na VI-VII wiek znajdowało się tu stanowisko wytopu żelaza. W dokumencie z 1343 r. wymieniona jest huta w Żukowicach, której właścicielem była rodzina Faberów. Inny dokument z 1398 r. wzmiankuje o tym, iż część wsi płaciła daninę w naturze. Była to dziesięcina uiszczana jeszcze przed lokowaniem wsi na prawie niemieckim. Fakt ten potwierdza współistnienie w końcu XIV wieku w tym rejonie osadnictwa polskiego i niemieckiego.

Pierwszymi właścicielami Żukowic, potwierdzonymi w dokumentach z drugiej połowy XIV wieku, była rodzina von Berge. Członkowie tego rodu wznieśli w 1587 r. okazały dwór. Odtąd wieś pozostała siedzibą rodu von Berge aż do 1945 r. W okresie reformacji Bergowie przeszli na luteranizm. Kościół przejęli protestanci i dopiero w 1653 r. odzyskali go katolicy.

Żukowice były ważnym ośrodkiem politycznym. Źródła podają, iż właśnie tam zwoływano zjazdy prapolskiej szlachty śląskiej. W 1740 r. w czasie wojny austriacko - pruskiej w pałacu w Żukowicach Dolnych przebywał Fryderyk II. Źródła podają, iż osiem lat później, bo w 1748 r., zakończono budowę kościoła dla protestantów. Jednak w 1760 r. grasujący tu carscy kozacy spalili Żukowice niemal doszczętnie. Po odbudowie ze zniszczeń, z końcem XVII wieku we wsi rozwinęła się hodowla jedwabników. W 1925 r. w Żukowicach mieszkało 879 protestantów i 145 katolików.

Obecnie miejscowość jest siedzibą Gminy Żukowice, położonej w powiecie głogowskim.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

W krajobrazie kulturowym Gminy Żukowice na pierwszy plan wysuwają się obok architektury sakralnej zespoły dworsko-parkowe. O ile kościoły są w przewadze zadbane i mogłyby stanowić turystyczną wizytówkę Gminy o tyle dworom i folwarkom trzeba poświęcić jeszcze wiele uwagi i środków.

Podobnie sytuacja ma się w przypadku zabytkowych parków, które wymagają szczególnej pielęgnacji w celu utrzymania ich pierwotnego charakteru. Gmina bogata jest w założenia zieleni komponowanej, ochroną rejestrową objęto parki w Brzegu Głogowskim, Dankowicach, Kamionnej, Kromolinie oraz Szczepowie.

Innym, bardzo cennym, elementem krajobrazu kulturowego z terenów Gminy są dobrze zachowane układy ruralistyczne, które wpisane są do GEZ. Należy zwrócić uwagę na zachowanie charakteru tych układów poprzez odpowiednią politykę planistyczną Gminy. Warto zwrócić uwagę na elementy dawnego nazewnictwa, obecne do dziś w nazwach zwyczajowych wielu części miejscowości.

Obszar Gminy Żukowice posiada szerokie możliwości rozwoju turystyki, które obecnie są tylko w niewielkim stopniu wykorzystane. Rozwój nowoczesnej turystyki wymaga bowiem znacznych nakładów finansowych. Obok walorów krajobrazowych (Wzgórza Dalkowskie czy Dolina Odry) liczne są tu zabytki: kościół parafialny p.w. Bożego Ciała w Brzegu Głogowskim, zespół dworski w Szczepowie na który składają się: pałac, oficyny dworskie (XVIII i XIX w), kaplica grobowa von Schlabrendorfów, oraz park, w którym występują cenne, tropikalne okazy (np. jodła mikko, cyprysniki, kłęk kanadyjski, orzech czarny i wiele innych), zabytkowy pałac w Bukwicy, dwór w Czernej, kościół w Żukowicach, pałac w Dankowicach.

Aby zapobiec negatywnym zmianom krajobrazu kulturowego, należy podjąć działania zachowujące i przywracające naturalną roślinność i architekturę regionalną. W celu ochrony walorów kulturowych zaleca się systematycznie i stopniowo nadawać istniejącym budynkom charakter regionalny. Zmiana pokryć dachowych, kolorystyki ścian, wprowadzanie regionalnych elementów i dekoracji mimo iż jest kosztowne daje znakomite efekty. Warunki zabudowy już na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego powinny być ustalane tak, aby uniknąć wznoszenia form dysharmonijnych z otoczeniem oraz aby nowo powstające budynki lokowane były zgodnie z historycznymi i regionalnymi układami przestrzennymi.

Z obszaru gminy Żukowice ochroną objęto obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych na podstawie zaktualizowanej gminnej ewidencji zabytków. Większość z tych obiektów stanowią domy mieszkalne, licznie reprezentowane są również wszelkiego rodzaju budynki gospodarcze (w tym stodoły, obory, stajnie itd.). Na uwagę zasługują też zabytkowe cmentarze. Są to

nekropolie zarówno nieczynne w postaci cmentarzy wiejskich, jak i cmentarze komunalne i parafialne, będące w ciągłym użyciu.

Obiektami o najwyższym znaczeniu dla Gminy w podziale na poszczególne miejscowości są:

Brzeg Głogowski

Kościół parafialny p. w. Bożego Ciała

Kościół romański, znajdujący się w północnej części miejscowości. Budowla orientowana, jednonawowa z rozbudowaną częścią prezbiterialną i wieżą od zachodu.

Najstarszymi elementami pochodzącymi z przełomu XII/XIII wieku są zachowane w całości romańskie mury nawy głównej. Część wschodnia pierwotnego romańskiego założenia składała się z prezbiterium i kolistej absydy. Ściany nawy zdobił arkadowy fryz. Wieżę dobudowano w pierwszej połowie XIV wieku. Następnie w XVII wieku rozbudowano prezbiterium dodając dwie kaplice północną i południową które utworzyły jakby transept. Kaplice oraz prostokątna absyda posiadają obecnie sklepienia krzyżowe bezżebrowe, nawa natomiast sklepienie żagielkowate. Ostatnim etapem rozbudowy kościoła było dobudowanie w XVIII wieku zakrystii. Przed wejściem do świątyni znajduje się figura Matki Boskiej z 1691 roku, zaś sam kościół otoczony jest murem

Pałac

Budynek pałacu wzniesiony w XVI wieku, gruntowną przebudowę przeszedł w 2. połowie XVII wieku. Jest to obiekt murowany z cegły na fundamentach ceglano - kamiennych, otynkowany, założony na planie wydłużonego prostokąta z ryzalitem centralnym w fasadzie, o dwutraktowym wnętrzu, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, o dwóch poziomach użytkowego poddasza, nakryty wysokim dwuspadowym dachem naczółkowym, ryzalit z frontonem nakrytym dachem dwuspadowym, całość pokryta dachówką karpiówką. Wejście główne ujęte jest w bogaty klasycyzujący portal, zachowana znaczna część stolarki budowlanej oraz część wewnętrznej sztukaterii i polichromii. Przed pałacem znajduje się niewielki dziedziniec utworzony z dwóch symetrycznie rozmieszczonych oficyn.

Oficyny mieszkalne (I i II)

Barokowe dwie oficyny o podobnej formie do Pałacu i wykonane z podobnego materiału pochodzą z 1754 r. Są to obiekty założone na planach prostokątów, murowane z cegły wypalanej na kamiennie - ceglanych fundamentach, otynkowane, jednokondygnacyjne, częściowo podpiwniczone, o użytkowych poddaszach, nakryte dwuspadowymi dachami mansardowymi z naczółkami, dachy pokryte dachówką karpiówką, w mansardach lukarny prostokątne i typu „wół oko”. W klinie wejścia głównego oficyny południowej data 1767 i inicjał „M”. W miejscach styków oficyn i pałacu niewielkie, parterowe przybudówki gospodarcze, murowane z cegły, nakryte dachami pulpitowymi pokrytymi dachówką karpiówką.

Czerna

Zamek

Zamek wraz z parkiem znajduje się w południowej części zespołu zamkowego. Budowę obiektu rozpoczęto w 1558 r. Powstała wtedy budowla renesansowa, która była później wielokrotnie przebudowywana. Mury magistralne zamku murowane z kamienia i cegły (w elewacji zachodniej widoczny był pod tynkiem gotycki wątek ceglany) na zaprawie wapiennej. Pierwszej przebudowy dokonano w II połowie XVIII wieku. Dobudowano wtedy skrzydło wschodnie, a w latach 30 - tych i 50 - tych XIX wieku następowały kolejne przebudowy. Na portalu elewacji zachodniej widoczne są dwie daty 1725 rok i 1833 rok. Skrzydło wschodnie jest niższe od zasadniczej bryły budynku (dwukondygnacyjne) nakryte dwuspadowym dachem krytym dachówką karpiówką podobnie jak cały pałac. W zasadniczej bryle budynek trzykondygnacyjny. Kondygnacje wyższe niż w skrzydle wschodnim, z okrągłą wieżą nakrytą daszkiem namiotowym w elewacji zachodniej. Od wschodu przylega budynek lodowni zwieńczony attyką. Park w stylu angielskim pochodzi z połowy XIX wieku.

Dankowice

Dwór

Zespół pałacowy usytuowany jest w południowej części wsi po wschodniej stronie szosy. Na środku dziedzica, nieco przesunięty z osi wjazdu stoi dwór zwrócony fasadą ku wjazdowi. Budynek wzniesiony z cegły w wątku krzyżowym, na

fundamentach ceglanych z nieznacznym nieregularnym użyciem kamienia polnego, tynkowany. W piwnicach dworu znajdują się sklepienia o łuku odcinkowym, częściowo z lunetami ostro i prostokątnie wyciętymi, wsparte na łąkach. Na kondygnacjach mieszkalnych zastosowano stropy belkowe z podsufitką- na niektórych z nich są skromne sztukatorskie listwy.

Więźba dachowa nad wszystkimi trzema skrzydłami jest jednakowa: 2 rzędy stoicy stojących z jednym kleszczem z młeczami do płatwi pośredniej i zastrzałami równoległymi do krokwi, ze ściankami kolankowymi. Wzdłuż tych ścianek są niskie słupy, belki kulawkowe oprócz wiązania krokwi pełnią także rolę nośników gzymsu wieńczącego, wykonanego z drewna. Połacie dachowe pokryto dachówką karplówką w koronkę. Niektóre elementy więźby są "spod siekiery" niektóre spod piły, ze znakami montażowymi. Nad stropem hallu piętra znajduje się masywny podciąg nie zapobiegający jednak ugięciu stropu.

Glinica

Park podworski

Powstanie założenia ogrodowego przypada na koniec XVII wieku. W drugiej połowie tegoż wieku zbudowany został pałac w stylu wczesnobarokowym z elementami renesansu. Regularny ogród ozdobny otoczony wałami ziemnymi powstał nad strumieniem po prawej stronie osi pałacowej, natomiast ogród owocowy po jego lewej stronie. Kolejny rozwój ogrodu przypada na początek XIX wieku, kiedy to na płaskiej naturalnej polanie otoczonej dwoma strumieniami założono park krajobrazowy, wybudowano górkę widokową oraz szklarnię w ogrodzie warzywnym. Z lat 1830 - 40 pochodzą nasadzenia drzew liściastych takich jak platany, buki purpurowe, lipy, kasztanowce, dęby. W XX wieku na centralnej polanie parkowej wybudowano kolistą ujeżdżalnię koni otoczoną wałem ziemnym oraz posadzono większą liczbę świerka pospolitego.

Góra Św. Anny

Kościół filialny p. w. Św. Anny

Pierwszą wzmiankę o kościele znaleźć można w dokumentach z 1514 roku. Obecny budynek zawdzięcza swój wygląd właścicielowi Kromolina, którym był hrabia

Johann Christoph von Churschwandt. W 1716 roku rozpoczął on budowę murowanej kaplicy na miejscu poprzedniej drewnianej. W 1740 roku otrzymała ona dziedziniec, otoczony półkolistymi arkadami, co utworzyło rodzaj atrium. Jest to kaplica pątnicza dla pielgrzymów. O datach jej renowacji świadczą napisy na tylnej części ołtarza - 1796, 1881 i 1882. Wyposażenie wnętrza jest utrzymane w stylu barokowym. Przed kaplicą, poniżej kościoła pątniczego, przy drodze wiodącej do świątyni stoi figura św. Jana Nepomucena. Kaplicy nie oszczędziły działania wojenne w 1945 roku - jako że stanowiła ona dogodny punkt obserwacyjny i orientacyjny.

Kamiona

Dwór

Budynek dworu stanowił główny element założenia dworskiego usytuowanego po południowo-wschodniej stronie drogi prowadzącej poprzez wieś. Część dworska z okazałym budynkiem dworu i parku zamykała zespół od wschodu, na południowy - zachód od niej usytuowano rozległy folwark. Dwór fasadą zwrócony jest w stronę parku, elewacja tylna, zachodnia i południowa skierowane są ku zabudowaniom folwarcznym w niewielkiej odległości od elewacji północnej droga folwarczna łączy się z aleją parkową tworząc wspólnie drogę dojazdową do szosy wiejskiej.

Dwór powstał w pierwotnej postaci w 2 poł XVII w. Z tego okresu pochodzi korpus budowli. Kolejne, poważne prace budowlane przeprowadzono w 1 połowie XVIII wieku, wtedy być może, dobudowano alkierz, powstały monumentalne schody przed elewacją wschodnią zmieniono wystrój części pomieszczeń (malowany strop belkowy). Inicjatorem prac był prawdopodobnie Georg von Trach, jego podwójny herb umieszczono nad wejściem głównym budowli. Druga połowa XIX wieku stanowi czas kolejnych przebudów, wskutek tych prac dwór otrzymał, zachowany częściowo do dziś, wystrój elewacji, zmieniono stolarkę okienną i drzwiową. Późniejsze zmiany w bryle należą już do wieku XX, kiedy to powstały przybudówki, pełniące rolę ganków.

Kłoda

Kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja

Usytuowany w centralnej części wsi. Po raz pierwszy wymieniony w dokumentach w 1366 roku. Gotycki, zbudowany z kamienia polnego i cegły w XIV

wieku. Kruchta i zakrystia dostawione w 2. połowie XIX wieku - murowane z cegły przy użyciu układanej dekoracyjnie zendrówki. Szczyty wzniesione z kamienia polnego. Jednonawowy, z węższym prostokątnym prezbiterium, do którego od północy przylega zakrystia - wnętrza nakryte sklepieniami krzyżowo - kolebkowymi, wspartymi na przyściennych filarach. W ścianie bocznej zakrystii tkwią dwa krzyże pokutne - pamiątka śląskiego średniowiecznego prawodawstwa karnego. Z dawnego wyposażenia zachowana została gotycka, kamienna chrzcielnica z XIV wieku, barokowy chór i rokokowa ambona.

Kromolin

Kościół parafialny p.w. Św. Michała

Kościół wzniesiony w stylu tzw. gotyku wiejskiego, oskarpowany. Kilkakrotnie przebudowywany i rozbudowywany. Murowany, orientowany, jednonawowy z kwadratowym prezbiterium. Sklepienie kolebkowe z lunetami ozdobionym stiukowymi plafonami o bogatym wystroju barokowym i renesansowym. Od południa powiększony o kaplicę i kruchtę, o zakrystię od północy i wieżę od zachodu. Nakryty wysokim dwuspadowym dachem pokrytym dachówką, z wyniosłą wieżą nakrytą czterospadowym dachem z kalenicą, pokrytym blachą, o ścianach kamienno - ceglanych, otynkowanych i pobielonych, z kaplicą grobową od południowego - wschodu. W ścianie prezbiterium renesansowe płyty nagrobne członków rodu von Zedlitz. Na osi kościoła Georga (zm. w 1570 r.), po jej lewej stronie Christophe (zm. w 1571 r.), po prawej Hansa (zm. w 1591 r.) bokiem Ursull z domu von Kittlitz, żony Georga (zm. w 1583r.).

Cmentarz przykościelny przy kościele p. w. św. Bartłomieja

Zlokalizowany w centrum wsi, przy kościele parafialnym p. w. św. Michała. Założony w XIV wieku, najstarszy pochówek pochodzi z 1566 roku.

Nielubia

Kościół parafialny p. w. Św. Michała

Kościół wzmiankowany jest w 1323 roku. Zbudowany w końcu średniowiecza z kamieni polnych i cegieł. W większej części zdobiony. W XV wieku został powiększony o wieżę i zakrystię oraz nakryty sklepieniami. W stanie surowym

pozostawiona wieża i szczyt wschodni, charakterystycznie rozczłonkowany, mimo to siedem ślepych nisz między filarami. Wieża i szczyt wschodni zbudowane z cegły w układzie polskim z użyciem układanej w romby zendrówki. Zakrystia została dobudowana później od strony północno-wschodniej. W górnej części wieży od strony północnej i południowej motyw ruty wykonany z glazurowanej cegły. Chorągiewka na dachu wieży pochodzi z roku 1829. Od południa przedsionek. Sklepienie renesansowe, krzyżowe. Wejście przez wieżę od strony północnej, ostrołukowe, ceglane. Wejście od południa skromne, ostrołukowe. Ściana północna podobnie jak i w innych kościołach (parafialny we wsi Jaczów) bez okna. Brzegiem dachu, wzdłuż przedsionka biegnie szeroki fryz, na nim napis: Rono/votum/Anno MDCCXI/-1711. W tym roku kościół otrzymał również wyposażenie wnętrza, może też i sklepienie w nawie głównej.

Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej

Do rejestru zabytków wpisany jest również kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej. Jest to kościół poewangelicki, budowę kościoła rozpoczęto w 1864 roku, a poświęcenie odbyło się w 1886 roku. Obiekt powstał w stylu neogotyckim, charakterystyczna jest jego strzelista wieża. Pełni funkcję kościoła pomocniczego parafii św. Jakuba w Jakubowie. W otoczeniu kościoła znajduje się pozostałość pomnika, ufundowanego przez ówczesnego starostę głogowskiego von Selchowa. W latach 20-tych XX wieku poświęcono go również żołnierzom poległym na frontach I wojny światowej.

Słone

Kaplica morowa

Pierwotnie mauzoleum. Kaplica ufundowana przez mieszkańców wsi dla upamiętnienia zarazy, w wyniku której zmarło 26 osób. W środku freski głogowskiego malarza Johanna G. Kretschmera.

Szczepów

Mauzoleum (Schlabrendorfów)

W pobliżu pałacu na niewielkim wzniesieniu wybudowano w latach dziewięćdziesiątych XVIII w. dla rodziny von Schlabrendorf - mauzoleum. Reprezentuje ono styl klasycystyczny.

Pałac

W miejscu, gdzie obecnie znajduje się pałac szczepowski, najpierw prawdopodobnie istniała średniowieczna siedziba jego dawnych właścicieli. Później w tym miejscu stał dwór i właśnie na jego planie (prostokąta), jak stwierdzono na podstawie badań architektonicznych, wzniesiono w II połowie XVII wieku nowożytny pałac (dla rodziny Stoesselów). Był on, podobnie jak większość tego typu budowli w owym czasie, otoczony fosą. Z tego założenia zachował się kształt i wysokość korpusu. W latach trzydziestych XVIII wieku pałac został przebudowany w stylu barokowym. Główne prace związane były z wymianą dachu i wnętrza. Do dziś widoczne są częściowo zachowane barokowe sklepienia kolebkowe z lunetami. Kolejna modernizacja nastąpiła w trzeciej ćwierci XIX wieku. Pozostawiono wówczas barokowy wystrój fasady, zmieniono dach, wystrój wnętrza i przebudowano piwnice. Wszystkie te zabiegi miały na celu unowocześnienie pałacu, nadanie mu, zgodnie z ówczesną modą, wyglądu francuskiego zameczku.

Żukowice

Kościół filialny p. w. Św. Jadwigi

Po raz pierwszy wzmiankowany w 1376 roku. Obecna bryła wykonana jest z czerwonej cegły. Wieża została dobudowana w 1583 roku, ożywiona małymi oknami. Wnętrze kościoła w 1587 r. nakryte sklepieniem krzyżowo - renesansowym. Wystrój wnętrza jest renesansowy i barokowy. Ołtarz główny barokowy poświęcony św. Jadwidze i jej siostrzenicy Elżbiecie z Turyngii. W jego centralnej części umieszczono figurkę patronki kościoła, a po lewej i prawej stronie św. Jakuba i św. Józefa. Antepedium rzeźbione przedstawiające zwiastowanie NMP. W północnej części nawy głównej znajduje się drugi ołtarz. Główną jego figurą jest św. Maria z Dzieciątkiem, szczyt zdobią dwa herby (być może fundatorów). Rzeźba św. Elżbiety umieszczona została na pewnej wysokości przy łuku tęczowym (dawniej stała na głównym ołtarzu).

Cmentarz przy kościele p. w. św. Jadwigi

Cmentarz położony przy kościele p. w. św. Jadwigi. Założony w XIV wieku, najstarszy pochówek pochodzi z 1528 roku. Nagrobki we wnętrzu zachowane dobrze. Epitafium na zewnętrznej ścianie kościoła lekko zwietrzałe.

Pałac

Pałac usytuowany w północnej części wsi. Według źródeł historycznych już w II połowie XV w. istniała w Żukowicach Dolnych siedziba mieszkalna tutejszych właścicieli - rodu von Berge. Nie wiadomo czy była to budowla drewniana, czy murowana. Być może była to wieża mieszkalna lub jakiś niewielki dwutraktowy dwór. W 1587 r. zbudowano w Żukowicach Górnych nowy dwór w typie późnorenesansowych założeń z przelotową sienią. Od tego czasu tam mieściła się główna siedziba seniorów rodu, aż do chwili, gdy około połowy XVII wieku rozbudowano rezydencję dolną. Prace budowlane trwały do 1719 roku, o czym świadczy napis zachowany na portalu. 22 grudnia 1740 roku król pruski Fryderyk II podczas swojego marszu na Śląsk założył w pałacu kwaterę. Nieco później zwołano tam zjazd pruskiej szlachty śląskiej. W 1760 r. w czasie wojny siedmioletniej pałac został zniszczony. W 1763 roku odbudował go nieznany z imienia członek rodu von Bergów, którego inicjały "SKVB" umieszczono na szczycie budynku. Centralna późnorenesansowa bryła budowli została wzniesiona w II połowie XVII w. Z okresu przebudowy na początku XVIII wieku pochodzi klatka schodowa, dwa alkierze, wystrój elewacji i prawdopodobnie dekoracja stiukowa niektórych pomieszczeń na piętrze. Natomiast rokokowe elementy szczytów i wystrój północnych pomieszczeń (m.in. dwa kominki) powstały podczas restauracji pałacu po wojnie siedmioletniej.

Stan obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Żukowice (za wyjątkiem części obiektów folwarcznych) jest generalnie zadowalający, choć wiele obiektów wymaga prac remontowych. Zabytki będące własnością samorządową oraz parafialną, a także niektóre zabytki będące własnością osób prywatnych są w stanie dobrym lub bardzo dobrym. Ze względu na problemy finansowe właścicieli prywatnych oraz wykorzystywanie części obiektów niezgodnie z przeznaczeniem substancja zabytkowa ulega stopniowej degradacji. Jeśli chodzi o obiekty wchodzące w skład zespołów folwarcznych (przede wszystkim budynki gospodarcze, ale również mieszkalne) są w złym stanie, niektóre powoli popadają w ruinę. Przywrócenie ich do stanu pierwotnego wymagałoby wysokich nakładów finansowych lub też wzniesienia obiektów od podstaw, co ze względu na dzisiejsze standardy ich wykorzystywania byłoby nieopłacalne.

W grupie szczególnie zagrożonych zabytków wpisanych do rejestru zabytków, znajdują się obiekty na terenie zespołów folwarcznych.

Zagrożenia dla zabytków architektury z terenu gminy

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,
- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,
- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nie harmonizujący z krajobrazem kulturowym
- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji,
- niszczenie kompozycji podwórze folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą, niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (pałac, park, folwark).

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami,
- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową,

- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,
- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej.

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia.

d) parki

- należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w ręku jednego właściciela,
- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni,
- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na teren założeń parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym,
- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemyślny, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym.

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza.

f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH - NIERUCHOMYCH - WPISANYCH DO
REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO**

L.p.	miejsowość	obiekt	rejestr zabytków	data rejestru
1	Brzeg Głogowski	Park	A/2778/554/L	06.05.1980
2	Brzeg Głogowski	Pałac	A/2777/154/304/L	14.03.1961
3	Brzeg Głogowski	Oficyna mieszkalna I	A/2777/154/304/L	14.03.1961
4	Brzeg Głogowski	Oficyna mieszkalna II	A/2777/154/304/L	14.03.1961
5	Brzeg Głogowski	Kościół parafialny pw. Bożego Ciała	A/1445/159	14.03.1961
6	Brzeg Głogowski	Cmentarz przykościelny	A/1446/783/L	28.12.1987
7	Brzeg Głogowski	Mur cmentarny	A/1446/783/L	28.12.1987
8	Brzeg Głogowski	Plebania	A/1447/670	18.12.1963
9	Czerna	Plebania, ob. dom mieszkalny	A/1544/674	18.12.1963
10	Czerna	Dwór	A/2831/378	02.04.1963
11	Czerna	Spichlerz z stodołami	A/2831/378	02.04.1963

12	Czerna	Park	A/2832/555/L	07.05.1980
13	Czerna	Zamek	A/2833/156	14.05.1961
14	Dankowice	Dwór	A/2834/386/348/L	02.04.1963
15	Dankowice	Park	A/2835/570/L	05.05.1980
16	Glinica	Pałac	A/2881/163/313/L	15.03.1961
17	Glinica	Park podworski	A/2882/532/L	19.06.1979
18	Glinica	Aleja kasztanowców	A/2883/707/L	25.06.1986
19	Góra św. Anny	Kościół filialny pw. Św. Anny	A/1623/389	02.04.1963
20	Kamiona	Cmentarz zamknięty	A/1968/751/L	28.12.1987
21	Kamiona	Dwór	A/2970/391	02.04.1963
22	Kamiona	Park	A/2971/553	06.05.1980
23	Kłoda	Kościół parafialny pw. Św. Bartłomieja	A/2028/171	15.03.1961
24	Kromolin	Kościół parafialny pw. Św. Michała	A/2133/172	15.03.1961
25	Kromolin	Cmentarz parafialny	A/2134/784/L	28.12.1987
26	Kromolin	Cmentarz przykościelny	A/2135/769/L	28.12.1987
27	Kromolin	Mur cmentarny	A/2135/769/L	28.12.1988
28	Kromolin	Pałac ruina	A/2972/381	02.04.1963
29	Kromolin	Park	A/2973/533/L	19.06.1979
30	Nielubia	Kościół parafialny pw. Św. Michała	A/2240/178	15.03.1961

31	Nielubia	Cmentarz przykościelny (kościół pw. Św. Michała)	A/2241/752/L	28.12.1987
32	Nielubia	Mur cmentarny	A/2241/752/L	28.12.1988
33	Nielubia	Kościół filialny pw. MB Częstochowskiej	A/5923	15.05.2014
34	Słócwina	Budynek mieszkalny	A/5246/2098	05.05.1971
35	Słone	kaplica "morowa"	A/6108	16.11.2018
35	Szczepów	Mauzoleum (Schlabrendorfów)	A/3339/955	24.05.1991
36	Szczepów	Park	A/3340/531/L	19.06.1979
37	Szczepów	Zespół pałacowy:	A/3518/180	15.03.1961
38	Szczepów	Pałac	A/3518/180	15.03.1961
39	Szczepów	Oficyna I (centralna)	A/3518/180	15.03.1961
40	Szczepów	Oficyna II (wschodnia)	A/3518/180	15.03.1961
41	Szczepów	Oficyna III (zachodnia)	A/3518/180	15.03.1961
42	Żukowice	Kościół filialny pw. Św. Jadwigi	A/2558/45/58	25.02.1958
43	Żukowice	Cmentarz przykościelny	A/2559/746/L	28.12.1987
44	Żukowice	Cmentarz komunalny	A/2560/753/L	28.12.1987
45	Żukowice	Pałac	A/3444/183	15.03.1961
46	Żukowice	Czworak	A/3445/713	18.12.1963

Źródło: Rejestr zabytków nieruchomych województwa dolnośląskiego

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania

6.3 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Żukowice istnieje spora ilość zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, które zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Związane jest to z wielowiekową tradycją osadniczą na tych terenach. Udokumentowano 363 stanowiska archeologiczne. Stanowiska występują na dziewięciu obszarach AZP (Archeologicznego Zdjęcia Polski): 66-17, 66-18, 67-17, 67-18, 68-17, 68-18, 68-19, 69-18, 69-19. Na terenie gminy znajduje się szesnaście stanowisk wpisane do rejestru zabytków. Dla części stanowisk nie określono lokalizacji.

Na obszarze stanowisk znaleziono około 200 obiektów archeologicznych, stref obserwacji OW oraz dawnych układów ruralistycznych. Wśród nich najczęściej występują ślady osadnictwa. Ponadto udokumentowano osady, punkty osadnicze, cmentarzyska, grodziska, skarby.

Początki osadnictwa sięgają pradziejów – osadnictwo rozproszone pojawiło się na tym obszarze prawdopodobnie już w epoce kamienia. Ślady osadnictwa z tamtego okresu odnaleziono bowiem m.in. w rejonie dzisiejszych miejscowości: Brzeg Głogowski, Dobrzejowice, Domanowice, Glinice, Kamiona, Kłoda, Kromolin, Mierzów, Nielubia, Słone, Szczepów, Zameczno i Żukowice. Początkowo prawdopodobnie były to niewielkie osady rolnicze, założone na obszarach o najlepszych wówczas walorach glebowych. Osady te były krótkotrwałe (ze względu na brak wiedzy dotyczącej gospodarki rolnej, np.: o płodozmianie, możliwości nawożenia gleb itp.). Osady o nieco bardziej „ustabilizowanym” charakterze zaczęły pojawiać się w neolicie. Wówczas na obszar całego obecnego Dolnego Śląska przybyła tzw. ludność kultury pucharów lejowatych, która prowadziła osiadły tryb życia – oparty przede wszystkim na rolnictwie i hodowli. Ślady działalności człowieka (pozostałości po dawnych osadach) z tego okresu odkryto m.in. w dzisiejszych wsiach: Brzeg Głogowski, Dobrzejowice, Domanowice, Glinice, Kamiona, Kłoda, Kromolin, Mierzów, Nielubia, Słocwina, Słone, Szczepów, Zameczno i Żukowice.

W kolejnych stuleciach przez dzisiejszy obszar gminy Żukowice przemieszczały się kolejne fale osadników różnych kultur. We wczesnym średniowieczu (trwającym od końca V w. do połowy lub końca XI w.) tereny obecnego Dolnego Śląska zamieszkiwało kilka (lub kilkanaście) plemion słowiańskich. Ślady ich osadnictwa obecne są we wszystkich miejscowościach gminy.

Duża grupa stanowisk pochodzi również z okresu późnego średniowiecza oraz nowożytnego, spotyka się je praktycznie w każdym zakątku gminy.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przed wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. W związku z sytuacją finansową gmina nie planuje większych inwestycji, mających potencjalny wpływ na stanowiska archeologiczne, ewentualnie do takich inwestycji w najbliższych latach należy zaliczyć następujące projekty:

- rozwój budownictwa poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy
- remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych
- inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną
- inwestycje związane z terenami eksploatacji kopalnianej

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić

ściśły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczna uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo Konserwator Zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

Wykaz stanowisk wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Rejestr zabytków ruchomych obejmuje 13 zespołów, w tym :

Lp.	Adres	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu do rejestru zabytków
1	Brzeg Głogowski	Wyposażenie wnętrza oraz wystrój kościoła parafialnego pw. Bożego Ciała	599/23	28.12.1971 r.
2	Brzeg Głogowski	Wystrój architektoniczny pałacu	604/164	22.04.1975 r.
3	Czerna	Wystrój architektoniczny pałacu, kaplicy i budynku nr 9	597/17/B/70	02.11.1970 r.
4	Góra św. Anny	Wystrój wnętrza oraz wyposażenie kościoła filialnego pw. św. Anny	600/41	03.01.1972 r.

5	Kłoda	Wypozażenie kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja	B/2025/1-22	09.06.2009 r.
6	Kromolin	Wystrój i wyposażenie wnętrza kościoła filialnego	601/49	04.01.1972 r.
7	Kromolin	Wypozażenie wnętrza kościoła filialnego	602/437/L/1-8	15.06.1984 r.
8	Nielubia	Wystrój architektoniczny i wyposażenie wnętrza kościoła	598/19/B/70	02.11.1970 r.
9	Słone	Malowidła ścienne w kaplicy morowej	B/2374	09.12.2013 r.
10	Szczepów	Wystrój architektoniczny pałacu	603/50	14.01.1972 r.
11	Żukowice	Zabytkowe elementy wyposażenia kościoła pw. św. Jadwigi	13/B/00/1-5	22.03.2000 r.
12	Żukowice	Wystrój i wyposażenie kościoła	595/15/B/70	03.11.1970 r.
13	Żukowice	Wystrój i wyposażenie wnętrza pałacu	596/16/B/70	03.11.1970 r.

6.5 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

W związku z faktem zachowania wielu układów ruralistycznych te elementy krajobrazu kulturowego są cennym przykładem zachowania dziedzictwa niematerialnego. Charakterystyczne są również nazwy miejscowe, których rodowód sięga nieraz średniowiecza.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Żukowice. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 8.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki • Potencjał turystyki jednodniowej • Nadodrzańskie położenie • Urozmaicona rzeźba krajobrazu • Dobra drogowa i kolejowa dostępność komunikacyjna • Bliskość siedziby powiatu - Głogowa • Interesujące obiekty zabytkowe -	• Zaniechania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych będących w posiadaniu osób fizycznych • Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych, w

pałace, kościoły, dwory • Zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci założeń dworsko- parkowych • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Historyczne układy ruralistyczne stanowiące element dziedzictwa niematerialnego • Obecność szlaków turystycznych • Odbywające się regularnie imprezy kulturalne • Często aktualizowana strona internetowa gminy, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu • Zaktualizowana baza Gminnej Ewidencji Zabytków (w tym stanowisk archeologicznych)	szczegółności właścicieli obiektów niewpisanych do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego • Postępująca utrata walorów zabytkowych części obiektów wpisanych do GEZ • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak punktów informacji turystycznej • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Problemy komunikacyjne nasilające się w okresie wzmożonego ruchu • Intensywny ruch samochodowy związany z korytarzem transportowym i rozwijającym się osadnictwem • Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez lokalizację nowej zabudowy • Problematiczne sąsiedztwo Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Dalszy rozwój turystyki jednodniowej	• Dalsza degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do

• Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków• Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne• Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby• Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym• Rozwój organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego• Tworzenie internetowego systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej zabytków• Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego	• dalszej degradacji obiektów zabytkowych• Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych• Nieskuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska• Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów• Zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia• Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej, w tym brak wsparcia finansowego w zakresie obiektów zabytkowych nie wpisanych do rejestru zabytków• Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w zakresie innych przepisów prawa powszechnie obowiązującego• Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych• Akty wandalizmu• Katastrofy przyrodnicze, powodzie, ruchy tektoniczne

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŻUKOWICE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy Żukowice.
2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych będących w administracji gminy
3. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów

Cel szczegółowy I.2 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi i strategicznymi gminy
2. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy
3. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci

4. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.
5. Działania związane z zachowaniem stanowisk archeologicznych z terenu gminy ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk o własnej formie krajobrazowej
6. Współpraca społeczności lokalnych w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów wpisanych do GEZ, w tym obiektów małej architektury w celu poprawy estetyki tych obiektów.

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom, dysponentom i administratorom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego z gminy.
2. Kontynuacja i przestrzeganie regulacji przyznawania środków finansowych z budżetu gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych określonych w uchwale, o której mowa w art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cel szczegółowy I.4 Przekazywanie wsparcia z budżetu Gminy na rewaloryzację obiektów zabytkowych

Działania:

1. Realizacja zapisów uchwały Rady Gminy Żukowice nr X/84/2019 z dnia 1 sierpnia 2019 roku w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków
2. Prowadzenie remontów w obiektach pod administracją gminną na miarę pojawiających się potrzeb – na moment opracowania niniejszego dokumentu – brak.

PRIORYTET II – WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU GMINY

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby
3. Postawienie na innowacyjność projektów w celu pozyskiwania dodatkowych środków unijnych
4. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym
5. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków

Cel szczegółowy II.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne mieszkańcom i turystom
2. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych
3. Dbanie o aktualizację strony internetowej gminy wraz z umieszczeniem informacji o zasobie zabytkowym
4. Aktualizacja i rozwijanie funkcjonalności interaktywnej mapy gminy poprzez odpowiednią warstwę systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów zabytkowych
5. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków

Cel szczegółowy II.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury
2. Stwarzanie warunków do organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego
3. Promocja zabytków zlokalizowanych na terenie gminy poprzez organizację plenerów, konkursów poświęconych tematyce zabytków.

Cel szczegółowy II.5 Pielęgnowanie tradycji regionalnych

Działania:

1. Organizacja imprez kulturalnych promujących kulturę regionalną (w tym mających na celu promocję gminy i krzewienie kultury)
2. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu (w tym wsparcie szeroko pojętych kół zainteresowań, tworzenie miejsc do tego typu spotkań)
3. Promocja, edukacja i popularyzacja wiedzy o tradycjach regionalnych za pośrednictwem zbiorów bibliotecznych i internetu

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żukowice powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych

przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Żukowice zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków i innych obiektów zabytkowych będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba wydanych wydawnictw, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami lub bezpośrednio w rozdziałach związanych z zadaniami inwestycyjnymi.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale

systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (wyczerpane)
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjność regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

b. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka.

Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równolegle działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i

podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;

- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH,
RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANÝCH UDZIELANE PRZEZ
WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie

dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

RZĄDOWY PROGRAM ODBUDOWY ZABYTKÓW

Program jest realizowany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) gminy;
- 2) powiaty;
- 3) województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych:

- 1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;
- 2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przyznane jedynie w przypadku posiadania przez wnioskodawcę udziału własnego na realizację zadania inwestycyjnego w obszarach, o których mowa powyżej, pochodzącego ze środków innych niż środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w wysokości nie niższej niż 2% wartości zadania inwestycyjnego. Jako wartość zadania inwestycyjnego przyjmuje się całkowitą łączną wartość wynagrodzenia wykonawcy za wykonanie zadania inwestycyjnego, w tym wartość ceny dostaw określonych w umowie lub umowach mających na celu realizację zadania inwestycyjnego albo wartość dotacji.

Zasady składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) wnioski należy składać do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w Aplikacji Polski Ład udostępnionej na stronie internetowej www.bgk.pl;
- 2) przyznany wcześniej dostęp do Aplikacji Polski Ład, nadany w Programie Inwestycji Strategicznych, zachowuje ważność;
- 3) do złożenia wniosku służy formularz, którego wzór stanowi załącznik nr 5 do Regulaminu, który publikowany jest na stronie internetowej www.bgk.pl; wniosek składany jest w Aplikacji Polski Ład;
- 4) podmiot uprawniony (wnioskodawca) może złożyć maksymalnie dziesięć wniosków o dofinansowanie w trzech kategoriach:
 - a) do 150 000 złotych,
 - b) do 500 000 złotych,
 - c) do 3 500 000 złotych.

Informacje dostępne na stronie <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/>

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH ORAZ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Trwają prace nad nową perspektywą funduszy strukturalnych. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych, gdyż terminy oraz warunki naborów zależą od decyzji organów monitorujących wskazane programy. W trakcie obowiązywania niniejszego programu najprawdopodobniej wejdzie w życie nowa transza funduszy unijnych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO

próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów

Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,

- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŻUKOWICE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żukowice jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy Żukowice oraz sporą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzone w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Żukowice, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW ARCHITEKTURY WPISANYCH DO GEZ

l.p.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES
1	Brzeg Głogowski	Historyczny układ ruralistyczny	
2	Brzeg Głogowski	Kościół parafialny pw. Bożego Ciała	59a
3	Brzeg Głogowski	Plebania	59
4	Brzeg Głogowski	Cmentarz przykościelny	
5	Brzeg Głogowski	Mur cmentarny	
6	Brzeg Głogowski	Zespół pałacowy:	
7	Brzeg Głogowski	Pałac	98
8	Brzeg Głogowski	Park	
9	Brzeg Głogowski	Oficyna mieszkalna I północna	100
10	Brzeg Głogowski	Oficyna mieszkalna II południowa	99
11	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	60
12	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny dawny spichlerz	102
13	Brzeg Głogowski	Stelmacharnia	
14	Brzeg Głogowski	Obora I	
15	Brzeg Głogowski	Obora II	
16	Brzeg Głogowski	Stodoła	
17	Brzeg Głogowski	Gorzelnia	
18	Brzeg Głogowski	Kotłownia	
19	Brzeg Głogowski	Słodownia	101
20	Brzeg Głogowski	Magazyn z suszarnią dawna obora	
21	Brzeg Głogowski	Magazyn	
22	Brzeg Głogowski	Piekarnia	
23	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	94
24	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	10
25	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	11
26	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	12
27	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	13
28	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	14
29	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	16
30	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	22
31	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	25
32	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	30
33	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	31
34	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	32
35	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	33
36	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	34
37	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	35
38	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	36

39	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	38
40	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	38
41	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	42
42	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	43
43	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	45
44	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	53
45	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	54
46	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	55
47	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	55
48	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	61
49	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	62
50	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	65
51	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	65
52	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	66
53	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	70
54	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	70
55	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	71
56	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	75
57	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	75
58	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	85
59	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	88
60	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	92
61	Brzeg Głogowski	Budynek gospodarczy	92
62	Brzeg Głogowski	Budynek mieszkalny	94
63	Brzeg Głogowski	Zespół stacji kolejowej	
64	Bukwica	Historyczny układ ruralistyczny	
65	Bukwica	Cmentarz- teren pocmentarny	na SE od wsi
66	Bukwica	Zespół folwarczny:	
67	Bukwica	Dwór	1
68	Bukwica	Oficina mieszkalna I	5
69	Bukwica	Oficina mieszkalna II	6
70	Bukwica	Budynek mieszkalny	6a
71	Bukwica	Budynek mieszkalno gospodarczy	4
72	Bukwica	Budynek gospodarczy ob. budynek mieszkalny	
73	Bukwica	Budynek gospodarczy I	
74	Bukwica	Budynek gospodarczy II	
75	Bukwica	Budynek gospodarczy III	
76	Bukwica	Budynek gospodarczy IV	
77	Bukwica	Budynek inwentarsko gospodarczy I	

78	Bukwica	Budynek inwentarsko gospodarczy II	
79	Bukwica	Budynek inwentarsko gospodarczy III	
80	Bukwica	Budynek inwentarsko gospodarczy IV	
81	Bukwica	Budynek pomocniczy krochmalni	
82	Bukwica	Spichlerz / Kuźnia	
83	Bukwica	Spichlerz / Krochmalnia	
84	Bukwica	Spichlerz ze stodołą	
85	Bukwica	Obora ze spichlerzem	
86	Bukwica	Stodoła I	
87	Bukwica	Stodoła II	
88	Bukwica	Gołębnik obecnie kurnik	
89	Bukwica	Stajnia obecnie ubojnia	
90	Bukwica	Fontanna	
91	Bukwica	Budynek mieszkalny (tzw. sześciórak)	7
92	Bukwica	Budynek gospodarczy	7
93	Bukwica	Budynek mieszkalny	13
94	Bukwica	Budynek mieszkalno gospodarczy	14
95	Bukwica	Budynek gospodarczy	14
96	Bukwica	Budynek mieszkalny	20
97	Bukwica	Budynek mieszkalny	22
98	Bukwica	Budynek mieszkalny	28
99	Czerna	Historyczny układ ruralistyczny	
100	Czerna	Teren pocmentarny	na SW od wsi
101	Czerna	Kaplica grobowa	
102	Czerna	Plebania, ob. dom mieszkalny	9
103	Czerna	Zespół zamkowy:	
104	Czerna	Zamek	1
105	Czerna	Park	
106	Czerna	Lodownia	
107	Czerna	Aleja dębowa	
108	Czerna	Zespół dworski:	
109	Czerna	Budynek mieszkalny I	45
110	Czerna	Budynek mieszkalny II	46
111	Czerna	Budynek gospodarczy	
112	Czerna	Stajnia	
113	Czerna	Spichlerz z stodołami	
114	Czerna	Stelmacharnia z kuźnią	
115	Czerna	Stodoła I (północna)	
116	Czerna	Stodoła II (południowa)	

117	Czerna	Stodoła III	
118	Czerna	Obora / Chlewnia	
119	Czerna	Chlewnia	
120	Czerna	Budynek mieszkalny	1
121	Czerna	Budynek mieszkalny	6
122	Czerna	Budynek mieszkalny	8
123	Czerna	Budynek mieszkalny	10
124	Czerna	Budynek mieszkalny	13
125	Czerna	Budynek gospodarczy	14
126	Czerna	Budynek mieszkalny	18
127	Czerna	Budynek mieszkalny	31
128	Czerna	Budynek mieszkalny	34
129	Czerna	Budynek mieszkalny	36
130	Czerna	Budynek gospodarczy	36
131	Czerna	Budynek gospodarczy	37
132	Czerna	Budynek mieszkalny	38
133	Czerna	OSP	48
134	Czerna	Zespół stacji kolejowej	
135	Dankowice	Historyczny układ ruralistyczny	
136	Dankowice	Teren pocmentarny	na SE od wsi
137	Dankowice	Zespół dworski:	
138	Dankowice	Dwór	16
139	Dankowice	Park	
140	Dankowice	Oficyna	
141	Dankowice	Dom ogrodnika	
142	Dankowice	Obora	
143	Dankowice	Stodoła I (północna)	
144	Dankowice	Stodoła II (południowa)	
145	Dankowice	Stodoła III (południowa)	
146	Dankowice	Stodoła IV	
147	Dankowice	Stodoła V z wozownią	
148	Dankowice	Wozownia (łączyca stodoły II i III)	
149	Dankowice	Wozownia ze spichlerzem	
150	Dankowice	Mała wozownia	
151	Dankowice	Budynek gospodarczy (dawna kaplica)	
152	Dankowice	Budynek mieszkalny	1
153	Dankowice	Budynek mieszkalny	9
154	Dankowice	Budynek gospodarczy	9
155	Dobrzejowice	Historyczny układ ruralistyczny	
156	Dobrzejowice	Teren pocmentarny	na W od wsi
157	Dobrzejowice	Zespół folwarczny:	

158	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	59
159	Dobrzejewice	Obora I	
160	Dobrzejewice	Obora II	
161	Dobrzejewice	Stajnia i spichlerz	
162	Dobrzejewice	Budynek gospodarczy	
163	Dobrzejewice	Świetlica wiejska	74
164	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	10
165	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	15
166	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	21
167	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	22
168	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	23
169	Dobrzejewice	Budynek gospodarczy	23
170	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	24
171	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	25
172	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	26
173	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	32
174	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	35
175	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	44
176	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	50
177	Dobrzejewice	Piekarnia	60
178	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	68
179	Dobrzejewice	Budynek gospodarczy	68
180	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	70
181	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	71
182	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	72
183	Dobrzejewice	Budynek mieszkalny	73
184	Dobrzejewice	Budynek gospodarczy	73
185	Dobrzejewice	Zespół stacji kolejowej Czerna	
186	Domaniowice	Historyczny układ ruralistyczny	
187	Domaniowice	Budynek mieszkalny	4
188	Domaniowice	Budynek mieszkalny	6
189	Domaniowice	Budynek gospodarczy (dawny młyn)	6
190	Domaniowice	Budynek mieszkalny	9
191	Domaniowice	Budynek gospodarczy	9
192	Domaniowice	Budynek mieszkalny	12
193	Domaniowice	Budynek mieszkalny	13
194	Domaniowice	Budynek mieszkalny	14
195	Domaniowice	Budynek mieszkalny	14a
196	Domaniowice	Budynek mieszkalny	15
197	Domaniowice	Budynek gospodarczy	15

198	Domaniowice	Budynek mieszkalny	16
199	Domaniowice	Budynek mieszkalny	17
200	Glinica	Historyczny układ ruralistyczny	
201	Glinica	Zespół pałacowy:	
202	Glinica	Pałac	
203	Glinica	Park podworski	
204	Glinica	Aleja kasztanowców	
205	Glinica	Teren pocmentarny	na NW od wsi
206	Glinica	Oficyna I (południowa)	
207	Glinica	Oficyna II (północna)	
208	Glinica	Oficyna III mieszkalno gospodarcza	
209	Glinica	Dom administratora – rządcówka	
210	Glinica	Budynek mieszkalny „dwojak”	
211	Glinica	Obora I (przy oficynie III)	
212	Glinica	Obora II (południowa)	
213	Glinica	Obora III (obecnie budynek mieszkalny)	
214	Glinica	Stajnia z wozownią i spichlerzem	
215	Glinica	Stodoła I (zachodnia)	
216	Glinica	Stodoła II (północna) z wozownią	
217	Glinica	Budynek mieszkalny	7
218	Glinica	Budynek mieszkalny	8
219	Glinica	Budynek mieszkalny	16
220	Glinica	Budynek mieszkalny	22
221	Glinica	Budynek mieszkalny	30
222	GÓRA ŚW. ANNY	Kościół filialny pw. Św. Anny	4
223	Kamiona	Historyczny układ ruralistyczny	
224	Kamiona	Cmentarz zamknięty	
225	Kamiona	Kaplica grobowa	
226	Kamiona	Zespół dworski:	
227	Kamiona	Dwór	23
228	Kamiona	Park	
229	Kamiona	Budynek mieszkalny	24
230	Kamiona	Budynek mieszkalny	21
231	Kamiona	Budynek mieszkalny	21b
232	Kamiona	Budynek mieszkalny	21c
233	Kamiona	Stajnia	21
234	Kamiona	Obora I (obecnie dom mieszkalny)	
235	Kamiona	Obora II	
236	Kamiona	Budynek mieszkalny	19
237	Kamiona	Spichlerz I	

238	Kamiona	Spichlerz II	
239	Kamiona	Stodoła I	
240	Kamiona	Stodoła II	
241	Kamiona	Stodoła III	
242	Kamiona	Chlew	
243	Kamiona	Budynek mieszkalny	1
244	Kamiona	Budynek gospodarczy	1
245	Kamiona	Budynek mieszkalny	2
246	Kamiona	Budynek gospodarczy	2
247	Kamiona	Budynek mieszkalny	3
248	Kamiona	Budynek gospodarczy	3
249	Kamiona	Budynek mieszkalny	4
250	Kamiona	Budynek gospodarczy	4
251	Kamiona	Budynek mieszkalny	5
252	Kamiona	Budynek mieszkalny	11
253	Kamiona	Budynek mieszkalny	14
254	Kamiona	Budynek mieszkalny	15
255	Kłoda	Historyczny układ ruralistyczny	
256	Kłoda	Kościół parafialny pw. Św. Bartłomieja	49
257	Kłoda	Cmentarz przykościelny	
258	Kłoda	Dzwonnica	
259	Kłoda	Cmentarz komunalny	na SE od wsi
260	Kłoda	Świątelnia wiejska	30
261	Kłoda	Budynek mieszkalny	1
262	Kłoda	Budynek mieszkalny	2
263	Kłoda	Budynek mieszkalny	3
264	Kłoda	Budynek mieszkalny	4
265	Kłoda	Budynek gospodarczy	4
266	Kłoda	Budynek mieszkalny	5
267	Kłoda	Budynek gospodarczy	6
268	Kłoda	Budynek mieszkalny	8
269	Kłoda	Budynek mieszkalny	9
270	Kłoda	Budynek mieszkalny	9a
271	Kłoda	Budynek mieszkalny	10
272	Kłoda	Budynek gospodarczy	12
273	Kłoda	Budynek mieszkalny	14
274	Kłoda	Budynek mieszkalny	18
275	Kłoda	Budynek mieszkalny	19
276	Kłoda	Budynek mieszkalny	20
277	Kłoda	Budynek mieszkalny	22
278	Kłoda	Budynek mieszkalny	23

279	Kłoda	Budynek mieszkalny	25
280	Kłoda	Budynek mieszkalny	28
281	Kłoda	Budynek mieszkalny	31
282	Kłoda	Budynek mieszkalny	32
283	Kłoda	Budynek mieszkalny	33
284	Kłoda	Budynek mieszkalny	40
285	Kłoda	Budynek mieszkalny	45
286	Kromolin	Historyczny układ ruralistyczny	
287	Kromolin	Kościół parafialny pw. Św. Michała	68
288	Kromolin	Cmentarz przykościelny	
289	Kromolin	Mur cmentarny	
290	Kromolin	Cmentarz parafialny	na W od wsi
291	Kromolin	Zespół pałacowy	
292	Kromolin	Park	
293	Kromolin	Pałac (ruina)	
294	Kromolin	Budynek mieszkalny	4
295	Kromolin	Budynek mieszkalny	65
296	Kromolin	Budynek gospodarczy	65
297	Kromolin	Budynek gospodarczy II	65
298	Kromolin	Budynek gospodarczy III	65
299	Kromolin	Budynek gospodarczy (d. budynek mieszkalny)	
300	Kromolin	Spichlerz (obecnie budynek mieszkalny)	64
301	Kromolin	Stodoła	
302	Kromolin	Obora	
303	Kromolin	Stajnia	
304	Kromolin	Chlewnia	
305	Kromolin	Budynek mieszkalny	10
306	Kromolin	Budynek mieszkalny	11
307	Kromolin	Budynek mieszkalny	12
308	Kromolin	Budynek mieszkalny	17
309	Kromolin	Budynek mieszkalny	18
310	Kromolin	Budynek mieszkalny	21
311	Kromolin	Budynek mieszkalny	23
312	Kromolin	Budynek mieszkalny	29
313	Kromolin	Budynek mieszkalny	30
314	Kromolin	Budynek mieszkalny	31
315	Kromolin	Budynek mieszkalny	32
316	Kromolin	Budynek mieszkalny	32a
317	Kromolin	Budynek mieszkalny	38
318	Kromolin	Budynek mieszkalny	43

319	Kromolin	Budynek mieszkalny	44
320	Kromolin	Budynek mieszkalny	45
321	Kromolin	Budynek mieszkalny	46
322	Kromolin	Budynek mieszkalny	48
323	Kromolin	Budynek mieszkalny	50
324	Kromolin	Budynek gospodarczy	50
325	Kromolin	Budynek mieszkalny	52
326	Kromolin	Budynek mieszkalny	54
327	Kromolin	Budynek mieszkalny	55
328	Kromolin	Budynek gospodarczy	55
329	Kromolin	Budynek gospodarczy	55a
330	Kromolin	Budynek mieszkalny	60a
331	Kromolin	Budynek mieszkalny	62
332	Kromolin	Świątelnia wiejska	69
333	Nielubia	Historyczny układ ruralistyczny	
334	Nielubia	Kościół parafialny p.w. Św. Michała	89
335	Nielubia	Cmentarz przykościelny (kościół pw. Św. Michała)	
336	Nielubia	Mur cmentarny	
337	Nielubia	Kościół filialny pw. MB Częstochowskiej	90
338	Nielubia	Cmentarz przykościelny (kościół pw. MB Królowej)	
339	Nielubia	Budynek mieszkalny ob. GOK	71
340	Nielubia	Budynek mieszkalny	2
341	Nielubia	Budynek mieszkalny	8
342	Nielubia	Budynek gospodarczy	8
343	Nielubia	Budynek mieszkalny	10
344	Nielubia	Budynek gospodarczy	10
345	Nielubia	Budynek mieszkalny	11
346	Nielubia	Budynek gospodarczy	11
347	Nielubia	Budynek mieszkalny	12
348	Nielubia	Budynek mieszkalny	13
349	Nielubia	Budynek mieszkalny	15
350	Nielubia	Budynek mieszkalny	16
351	Nielubia	Budynek mieszkalny	16a
352	Nielubia	Budynek mieszkalny	18
353	Nielubia	Budynek gospodarczy	18
354	Nielubia	Budynek mieszkalny	20a
355	Nielubia	Budynek mieszkalny	21
356	Nielubia	Budynek mieszkalny	22a

357	Nielubia	Budynek mieszkalny	24
358	Nielubia	Budynek gospodarczy	24
359	Nielubia	Budynek mieszkalny	25
360	Nielubia	Budynek mieszkalny	31
361	Nielubia	Budynek gospodarczy	31
362	Nielubia	Budynek mieszkalny	32
363	Nielubia	Budynek gospodarczy	32
364	Nielubia	Budynek mieszkalny	33
365	Nielubia	Budynek gospodarczy	33
366	Nielubia	Budynek mieszkalny	34
367	Nielubia	Budynek mieszkalny	36
368	Nielubia	Budynek mieszkalny	37a
369	Nielubia	Budynek mieszkalny	39
370	Nielubia	Budynek mieszkalny	40
371	Nielubia	Budynek mieszkalny	40a
372	Nielubia	Budynek mieszkalny	41
373	Nielubia	Budynek gospodarczy	41
374	Nielubia	Ogrodzenie z bramą	41
375	Nielubia	Budynek mieszkalny	52
376	Nielubia	Budynek mieszkalny	52a
377	Nielubia	Budynek mieszkalny	53
378	Nielubia	Budynek mieszkalny	58
379	Nielubia	Budynek mieszkalny	63
380	Nielubia	Budynek mieszkalny	64
381	Nielubia	Zespół stacji kolejowej	
382	Słócwina	Historyczny układ ruralistyczny	
383	Słócwina	Dwór	16
384	Słócwina	Budynek mieszkalny	16
385	Słone	Historyczny układ ruralistyczny	
386	Słone	Cmentarz parafialny	na E od wsi
387	Słone	Kaplica cmentarna – kaplica „morowa”	
388	Słone	Dzwonnica alarmowa	
389	Słone	Budynek mieszkalny	2
390	Słone	Budynek mieszkalny	3
391	Słone	Budynek mieszkalny	4
392	Słone	Budynek gospodarczy	4
393	Słone	Budynek mieszkalny	7
394	Słone	Budynek gospodarczy	7
395	Słone	Budynek mieszkalny	8
396	Słone	Budynek mieszkalny	11
397	Słone	Budynek mieszkalny	17

398	Słone	Budynek gospodarczy	17
399	Słone	Budynek gospodarczy	17
400	Słone	Budynek mieszkalny	18
401	Słone	Budynek gospodarczy	18
402	Słone	Budynek mieszkalny	18a
403	Słone	Budynek mieszkalny	22
404	Słone	Budynek gospodarczy	22
405	Słone	Budynek mieszkalny	23
406	Słone	Budynek gospodarczy	23
407	Słone	Budynek mieszkalny	24
408	Słone	Budynek mieszkalny	25
409	Szczepów	Historyczny układ ruralistyczny	
410	Szczepów	Zespół pałacowy:	
411	Szczepów	Pałac	4a
412	Szczepów	Park	
413	Szczepów	Oficina I (centralna)	
414	Szczepów	Oficina II (wschodnia)	4
415	Szczepów	Oficina III (zachodnia)	
416	Szczepów	Mauzoleum (Schlabrendorfów)	
417	Szczepów	Zespół folwarczny (przypałacowy):	
418	Szczepów	Budynek mieszkalny (północno zachodni)	
419	Szczepów	Budynek mieszkalno-gospodarczy południowy	8
420	Szczepów	Budynek mieszkalno-gospodarczy zachodni	7
421	Szczepów	Obora I	
422	Szczepów	Obora II	
423	Szczepów	Spichlerz	
424	Szczepów	Stodoła I (zachodnia)	
425	Szczepów	Stodoła II (wschodnia)	
426	Szczepów	Stodoła III	
427	Szczepów	Budynek mieszkalny	6
428	Zabłocie	Historyczny układ ruralistyczny	
429	Zabłocie	Teren pocmentarny	na SE od wsi
430	Zabłocie	Zespół folwarczny:	
431	Zabłocie	Spichlerz / obora (obecnie budynek mieszkalno-gospodarczy)	12
432	Zabłocie	Budynek mieszkalny (tzw. czworak)	22
433	Zabłocie	Budynek mieszkalny (tzw. czworak)	23-24
434	Zabłocie	Budynek inwentarski	23-24

435	Zabłocie	Budynek inwentarsko magazynowy	
436	Zabłocie	Budynek gospodarczy / stodoła	
437	Zabłocie	Spichlerz (ob. budynek mieszkalny)	25
438	Zabłocie	Wozownia	
439	Zabłocie	Obora	
440	Zabłocie	Trafostacja	
441	Zabłocie	Piwnica	
442	Zabłocie	Dzwonnica	
443	Zabłocie	Budynek mieszkalny	1
444	Zabłocie	Budynek mieszkalny	3
445	Zabłocie	Budynek gospodarczy	3
446	Zabłocie	Budynek mieszkalny	4
447	Zabłocie	Budynek mieszkalny	6
448	Zabłocie	Budynek mieszkalny	20
449	Zameczno	Historyczny układ ruralistyczny	
450	Zameczno	Zespół folwarczny:	
451	Zameczno	Budynek mieszkalny (rządcówka)	14
452	Zameczno	Budynek mieszkalny (tzw. czworak)	15
453	Zameczno	Budynek gospodarczy	
454	Zameczno	Stodoła I	
455	Zameczno	Stodoła II	
456	Zameczno	Obora I	
457	Zameczno	Obora II	
458	Zameczno	Budynek mieszkalny	1
459	Zameczno	Budynek mieszkalny	6
460	Zameczno	Budynek mieszkalny	10
461	Zameczno	Budynek mieszkalny	11
462	Zameczno	Budynek mieszkalny	12
463	Żukowice	Historyczny układ ruralistyczny	
464	Żukowice	Kościół filialny pw. Św. Jadwigi	152
465	Żukowice	Cmentarz przykościelny	
466	Żukowice	Cmentarz komunalny	na NE od wsi
467	Żukowice	Dworzec kolejowy	16
468	Żukowice	Zespół pałacowy:	
469	Żukowice	Pałac	
470	Żukowice	Ogród	
471	Żukowice	Oficina mieszkalna I	138
472	Żukowice	Oficina mieszkalna II	140
473	Żukowice	Oficina mieszkalna III	142

474	Żukowice	Budynek mieszkalny (czworak)	136
475	Żukowice	Budynek mieszkalno inwentarski	
476	Żukowice	Kuźnia i spichlerz (ob. budynek mieszkalno-gospodarczy)	
477	Żukowice	Obora I	
478	Żukowice	Obora II	
479	Żukowice	Stodoła I	
480	Żukowice	Stodoła II (ob. budynek gospodarczy)	
481	Żukowice	Ogrodzenie	
482	Żukowice	Zespół folwarczny:	
483	Żukowice	Budynek mieszkalny	134
484	Żukowice	Budynek mieszkalny	135
485	Żukowice	Budynek mieszkalno-gospodarczy z kuźnią	
486	Żukowice	Stodoła I	
487	Żukowice	Stodoła II (z oborą i stajnią)	
488	Żukowice	Budynek gospodarczy	
489	Żukowice	Budynek gospodarczy (komórki)	
490	Żukowice	Budynek inwentarski	
491	Żukowice	Budynek inwentarski (chlew ze spichlerzem)	
492	Żukowice	Obora	
493	Żukowice	Budynek mieszkalny	46
494	Żukowice	Budynek mieszkalny	47
495	Żukowice	Budynek mieszkalny	62
496	Żukowice	Budynek mieszkalny	81
497	Żukowice	Budynek mieszkalny	122
498	Żukowice	Budynek gospodarczy	122

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GEZ

Lp.	miejsowość	arkusz AZP	nr w miejsowości	nr na obszarze	jednostki kulturowe/chronologia
1	Brzeg Głogowski	67-18	1	60	cmentarzysko, osada – kultura łużycka, kultura przeworska, kultura pomorska
2	Brzeg Głogowski	67-18	2	40	osada, punkt osadniczy, ślad osadnictwa – kultura

					przeworska, późne średniowiecze, okres nowożytny
3	Brzeg Głogowski	67-18	3	81	osada – neolit, średniowiecze
4	Brzeg Głogowski	67-18	4	74	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
5	Brzeg Głogowski	67-18	5	65	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
6	Brzeg Głogowski	67-18	6	33	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, kultura przeworska
7	Brzeg Głogowski	67-18	7	80	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, średniowiecze, kultura prapolska
8	Brzeg Głogowski	67-18	8	28	osada, ślad osadnictwa – neolit, średniowiecze, kultura przeworska, nowożytność
9	Brzeg Głogowski	67-18	9	26	osada – kultura przeworska
10	Brzeg Głogowski	67-18	10	3	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
11	Brzeg Głogowski	67-18	11	41	osada – kultura przeworska
12	Brzeg Głogowski	67-18	12	34	cmentarzysko, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
13	Brzeg Głogowski	67-18	13	35	osada, punkt osadniczy – neolit, kultura łużycka, kultura przeworska
14	Brzeg Głogowski	67-18	14	36	cmentarzysko, ślad osadnictwa – kultura łużycka, średniowiecze, kultura przeworska, późne średniowiecze, okres nowożytny
15	Brzeg Głogowski	67-18	15	27	osada – kultura przeworska, średniowiecze
16	Brzeg Głogowski	67-18	16	39	cmentarzysko – kultura łużycka

17	Brzeg Głogowski	67-18	17	42	osada – kultura przeworska
18	Brzeg Głogowski	67-18	18	4	osada – kultura przeworska, średniowiecze
19	Brzeg Głogowski	67-18	19	102	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – kultura łużycka, kultura przeworska
20	Brzeg Głogowski	67-18	20	103	ślad osadnictwa – kultura łużycka, kultura przeworska
21	Czerna	67-18	1	1	ślad osadnictwa, osada – kultura przeworska, średniowiecze
22	Czerna	67-18	2	2	osada – kultura łużycka
23	Czerna	67-18	3	45	ślad osadnictwa, cmentarzysko – wczesna epoka brązu, okres lateński
24	Czerna	67-18	4	43	osada – kultura łużycka
25	Czerna	67-18	5	89	osada – kultura prapolska
26	Czerna	67-18	6	44	ślad osadnictwa, cmentarzysko – starożytność, kultura łużycka
27	Czerna	67-18	7	47	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, średniowiecze, kultura prapolska
28	Czerna	67-18	8	46	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, średniowiecze
29	Czerna	66-18	9	2	cmentarzysko ciałopalne – epoka brązu
30	Czerna	67-18	10	104	ślad osadnictwa – okres nowożytny
31	Czerna	67-18	11	105	ślad osadnictwa – późne średniowiecze
32	Dankowice	69-18	1	1	grodzisko- wczesne średniowiecze
33	Dankowice	69-18	2	2	cmentarzysko ciałopalne – kultura przeworska

34	Dobrzejewice	66-18	1	1	grodzisko – kultura prapolska
35	Dobrzejewice	67-18	2	51	osada, cmentarzysko – neolit, kultura łużycka, kultura przeworska
36	Dobrzejewice	67-18	3	99	osada – okres rzymski, średniowiecze
37	Dobrzejewice	67-17	4	50	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
38	Dobrzejewice	67-17	5	51	osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka, kultura prapolska, średniowiecze
39	Dobrzejewice	67-18	6	50	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
40	Dobrzejewice	67-18	7	48	osada – kultura łużycka, średniowiecze
41	Dobrzejewice	67-18	8	49	osada – średniowiecze
42	Dobrzejewice	67-17	9	35	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – kultura prapolska, średniowiecze
43	Dobrzejewice	67-17	10	29	ślad osadnictwa – kultura prapolska, średniowiecze
44	Dobrzejewice	67-17	11	23	osada – kultura przeworska, średniowiecze i nowożytność
45	Dobrzejewice	67-17	12	53	osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka, średniowiecze
46	Dobrzejewice	67-17	13	21	osada, ślad osadnictwa – okres rzymski, średniowiecze
47	Dobrzejewice	67-17	14	52	osada – neolit
48	Dobrzejewice	67-17	15	22	osada – kultura przeworska, średniowiecze
49	Dobrzejewice	67-17	16	30	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze

50	Dobrzejewice	67-17	17	28	osada – kultura przeworska, średniowiecze
51	Dobrzejewice	67-17	18	54	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, kultura prapolska, średniowiecze
52	Dobrzejewice	67-17	19	57	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – kultura przeworska, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
53	Dobrzejewice	67-17	20	31	osada – kultura przeworska, średniowiecze i nowożytność
54	Dobrzejewice	67-17	21	32	osada – kultura przeworska, średniowiecze
55	Dobrzejewice	67-17	22	56	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
56	Dobrzejewice	67-17	23	55	osada – kultura pomorska
57	Dobrzejewice	67-17	24	36	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
58	Dobrzejewice	67-17	25	37	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, wczesne średniowiecze
59	Dobrzejewice	66-17	26	4	ślad osadnictwa – epoka kamienia, wczesne średniowiecze
60	Dobrzejewice	66-17	27	5	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
61	Dobrzejewice	66-17	28	3	ślad osadnictwa, grodzisko – epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
62	Dobrzejewice	66-17	29	2	osada – wczesne średniowiecze
63	Dobrzejewice	66-17	30	1	osada, znalezisko luźne – wczesne średniowiecze, epoka kamienia, epoka brązu, okres rzymski
64	Dobrzejewice	66-18	31	1	grodzisko – kultura prapolska

65	Dobrzejewice	67-18	32	106	śląd osadnictwa – późne średniowiecze, nowożytność
66	Dobrzejewice	67-18	33	107	śląd osadnictwa – kultura przeworska, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
67	Dobrzejewice	67-18	34	108	śląd osadnictwa – kultura przeworska, późne średniowiecze
68	Dobrzejewice	67-17	35	95	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – kultura łużycka, późne średniowiecze, okres nowożytny, kultura przeworska
69	Dobrzejewice	67-17	36	96	śląd osadnictwa – epoka kamienia
70	Dobrzejewice	67-17	37	97	śląd osadnictwa – okres nowożytny
71	Dobrzejewice	67-17	38	98	punkt osadniczy – kultura łużycka, kultura przeworska
72	Dobrzejewice	67-17	39	99	punkt osadniczy – kultura przeworska
73	Dobrzejewice	67-17	40	100	śląd osadnictwa – kultura przeworska, późne średniowiecze
74	Dobrzejewice	67-17	41	101	śląd osadnictwa – kultura przeworska, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
75	Dobrzejewice	66-17	42	100	śląd osadnictwa – kultura przeworska
76	Domaniowice	67-18	1	30	cmentarzysko – kultura pomorska, kultura jastorfska, kultura przeworska;
77	Domaniowice	67-18	1	29	śląd osadnictwa, cmentarzysko – kultura łużycka, epoka kamienia
78	Domaniowice	68-18	2	56	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze, starożytność
79	Domaniowice	67-18	2	31	śląd osadnictwa, osada – średniowiecze, okres

					wpływów rzymskich, okres lateński
80	Domaniowice	67-18	3	20	osada – okres lateński
81	Domaniowice	67-18	3	77	osada – kultura przeworska, kultura prapolska, średniowiecze
82	Domaniowice	67-18	4	22	śląd osadnictwa, osada – późne średniowiecze, kultura przeworska
83	Domaniowice	67-18	4	66	śląd osadnictwa, osada – neolit, okres lateński
84	Domaniowice	67-18	5	21	śląd osadnictwa – pradzieje, epoka kamienia
85	Domaniowice	67-18	5	32	śląd osadnictwa, osada – średniowiecze, okres lateński, neolit
86	Domaniowice	67-18	5	97	osada – kultura prapolska
87	Domaniowice	67-18	6	25	osada – okres lateński
88	Domaniowice	67-18	7	78	śląd osadnictwa – epoka kamienia, kultura prapolska
89	Domaniowice	68-18	8	50	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – późne średniowiecze, pradzieje
90	Domaniowice	68-18	9	51	punkt osadniczy, cmentarzysko – kultura łużycka, okres wpływów rzymskich
91	Domaniowice	68-18	10	52	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – późne średniowiecze, pradzieje
92	Domaniowice	68-18	11	53	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – późne średniowiecze, okres lateński
93	Domaniowice	68-18	12	54	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
94	Domaniowice	68-18	13	55	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – późne średniowiecze, wczesne średniowiecze, pradzieje

95	Domaniowice	68-18	14	49	cmentarzysko szkieletowe – neolit
96	Glinica	68-18	1	116	cmentarzysko szkieletowe – neolit
97	Glinica	68-18	2	97	śląd osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
98	Glinica	68-18	3	109	osada, punkt osadniczy – późne średniowiecze, wczesne średniowiecze
99	Glinica	68-18	4	110	punkt osadniczy – pradzieje
100	Glinica	68-18	5	112	znalezisko luźne – epoka kamienia
101	Glinica	68-18	6	111	punkt osadniczy – starożytność, późne średniowiecze
102	Kamiona	68-19	1	34	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
103	Kamiona	68-19	2	49	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze
104	Kamiona	68-19	3	182	śląd osadnictwa – pradzieje
105	Kamiona	68-19	4	50	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
106	Kamiona	68-19	5	51	punkt osadniczy – średniowiecze
107	Kamiona	68-19	6	54	śląd osadnictwa – pradzieje
108	Kamiona	68-19	7	55	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
109	Kamiona	68-19	8	56	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
110	Kamiona	68-19	9	57	osada – wczesne średniowiecze
111	Kamiona	68-19	10	58	śląd osadnictwa – neolit, pradzieje
112	Kamiona	68-19	11	59	śląd osadnictwa – średniowiecze

113	Kamiona	68-19	12	60	osada – XI-XII wiek
114	Kamiona	68-19	13	61	osada – wczesne średniowiecze
115	Kamiona	68-19	14	62	śląd osadnictwa – pradzieje, XIV-XVI wiek
116	Kamiona	68-19	15	63	osada – wczesne średniowiecze
117	Kamiona	68-19	16	64	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – kultura łużycka, pradzieje, średniowiecze
118	Kamiona	68-19	17	66	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, wczesne średniowiecze, średniowiecze
119	Kamiona	68-19	18	67	punkt osadniczy, śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich, średniowiecze
120	Kamiona	68-19	19	68	punkt osadniczy, śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
121	Kamiona	68-19	20	88	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
122	Kamiona	68-19	21	118	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
123	Kamiona	68-19	22	121	śląd osadnictwa – epoka kamienia, XIII wiek
124	Kamiona	68-19	23	117	śląd osadnictwa, osada – neolit, pradzieje, okres wpływów rzymskich
125	Kamiona	68-19	24	184	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
126	Kamiona	68-19	25	242	śląd osadnictwa – kultura przeworska, nowożytność
127	Kłoda	68-18	1	74	osada, śląd osadnictwa – neolit, starożytność, późne średniowiecze
128	Kłoda	67-18	1	96	skarb – kultura łużycka

129	Kłoda	68-18	2	75	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – neolit, starożytność, późne średniowiecze
130	Kłoda	67-18	3	17	osada – neolit
131	Kłoda	68-18	3	76	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
132	Kłoda	67-18	4	16	ślad osadnictwa, osada – wczesne średniowiecze, kultura przeworska
133	Kłoda	68-18	4	77	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
134	Kłoda	67-18	5	18	ślad osadnictwa, osada – średniowiecze, okres lateński
135	Kłoda	68-18	5	78	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
136	Kłoda	67-18	6	19	osada – kultura łużycka
137	Kłoda	68-18	6	79	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
138	Kłoda	67-18	7	24	osada – kultura przeworska
139	Kłoda	68-18	7	80	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – neolit, starożytność, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
140	Kłoda	67-18	8	15	punkt osadniczy, osada – średniowiecze, kultura łużycka
141	Kłoda	68-18	8	81	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – starożytność, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
142	Kłoda	68-18	9	72	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – późne średniowiecze, pradzieje, kultura łużycka

143	Kłoda	68-18	9	82	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – neolit, starożytność
144	Kłoda	68-18	10	83	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze
145	Kłoda	68-18	11	86	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – późne średniowiecze, pradziej, okres wpływów rzymskich
146	Kłoda	68-18	12	90	cmentarzysko, ślad osadnictwa – kultura łużycka, późne średniowiecze
147	Kłoda	68-18	13	91	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
148	Kłoda	68-18	14	92	ślad osadnictwa – starożytność
149	Kłoda	68-18	15	93	punkt osadniczy – starożytność
150	Kłoda	68-18	16	94	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
151	Kłoda	68-18	17	95	punkt osadniczy – epoka żelaza
152	Kłoda	68-18	18	98	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – starożytność, późne średniowiecze
153	Kłoda	68-18	19	99	punkt osadniczy – późne średniowiecze
154	Kromolin	67-18	1	71	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, okres lateński, średniowiecze
155	Kromolin	67-17	1	64	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, wczesne średniowiecze, średniowiecze
156	Kromolin	67-17	2	59	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, okres lateński, epoka kamienia, średniowiecze, późny okres lateński

157	Kromolin	67-18	2	72	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, średniowiecze
158	Kromolin	67-18	3	63	osada – okres lateński, kultura prapolska, średniowiecze
159	Kromolin	67-17	3	81	osada – okres lateński
160	Kromolin	67-17	3	65	osada – kultura łużycka
161	Kromolin	67-17	4	66	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, okres lateński
162	Kromolin	67-17	4	79	ślad osadnictwa, osada – wczesne średniowiecze, okres lateński, epoka kamienia
163	Kromolin	67-18	4	62	osada, ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich, średniowiecze
164	Kromolin	67-17	5	58	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, okres lateński, epoka kamienia, późne średniowiecze, kultura łużycka
165	Kromolin	67-18	5	61	ślad osadnictwa – starożytność, średniowiecze
166	Kromolin	67-17	6	70	osada, ślad osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, średniowiecze, wczesne średniowiecze, okres lateński
167	Kromolin	67-18	6	64	osada, ślad osadnictwa - okres lateński, kultura prapolska, średniowiecze
168	Kromolin	67-17	7	71	osada, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, epoka kamienia, średniowiecze, okres lateński
169	Kromolin	67-18	7	69	osada – okres lateński
170	Kromolin	67-18	8	57	ślad osadnictwa, osada, obozowisko – średniowiecze, kultura łużycka, epoka kamienia

171	Kromolin	67-18	8	70	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, wczesne średniowiecze, średniowiecze
172	Kromolin	67-17	8	78	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, okres lateński
173	Kromolin	67-18	9	73	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
174	Kromolin	67-17	10	72	osada, ślad osadnictwa – późne średniowiecze, okres lateński, średniowiecze
175	Kromolin	67-18	10	76	ślad osadnictwa, osada – starożytność, średniowiecze
176	Kromolin	67-17	11	67	osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka, epoka kamienia, średniowiecze, okres lateński
177	Kromolin	67-17	11	89	osada – kultura przeworska, średniowiecze
178	Kromolin	67-17	12	80	ślad osadnictwa, osada, skarb – późne średniowiecze, kultura przeworska, kultura łużycka
179	Kromolin	67-17	12	93	osada – kultura przeworska, kultura prapolska
180	Kromolin	67-17	13	75	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, kultura przeworska
181	Kromolin	67-17	13	88	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura pomorska, kultura przeworska
182	Kromolin	67-17	14	76	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, okres lateński, epoka kamienia, średniowiecze, pradzieje
183	Kromolin	67-17	14	94	osada – kultura przeworska
184	Kromolin	67-17	15	77	ślad osadnictwa, osada – późne średniowiecze, kultura łużycka, epoka kamienia

185	Kromolin	67-17	15	84	ślad osadnictwa, osada, cmentarzysko ciałopalne- epoka kamienia, kultura pomorska, kultura łużycka, neolit
186	Kromolin	67-17	16	44	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, kultura prapolska
187	Kromolin	67-17	17	83	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura przeworska
188	Kromolin	67-17	18	85	ślad osadnictwa – starożytność, średniowiecze
189	Kromolin	67-17	19	82	osada – kultura przeworska
190	Kromolin	67-17	20	92	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – kultura pomorska, kultura prapolska, średniowiecze
191	Kromolin	67-17	21	86	punkt osadniczy – kultura przeworska, nowożytność
192	Kromolin	67-17	22	45	osada – kultura łużycka, średniowiecze
193	Kromolin	67-17	23	47	punkt osadniczy – neolit
194	Kromolin	67-17	24	19	osada – kultura ceramiki sznurowej, kultura przeworska, średniowiecze
195	Kromolin	67-17	25	43	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
196	Kromolin	67-17	26	91	ślad osadnictwa, osada – kultura przeworska, kultura prapolska, średniowiecze
197	Kromolin	67-17	27	42	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
198	Kromolin	67-17	28	20	okres lateński – okres lateński
199	Kromolin	67-17	29	46	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, kultura prapolska, średniowiecze

200	Kromolin	67-17	30	63	osada – kultura przeworska
201	Kromolin	67-17	31	68	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
202	Kromolin	67-17	32	74	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
203	Kromolin	67-17	33	90	osada – kultura przeworska, średniowiecze
204	Kromolin	67-17	34	69	osada – okres lateński, średniowiecze
205	Kromolin	67-17	35	87	osada – epoka kamienia, kultura przeworska, średniowiecze
206	Mierzów	67-17	1	64	osada – kultura pomorska
207	Mierzów	67-17	2	59	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, średniowiecze, okres lateński
208	Mierzów	67-17	3	65	osada – kultura łużycka
209	Mierzów	67-17	4	66	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
210	Mierzów	67-17	6	70	osada – starożytność
211	Mierzów	67-17	7	58	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, okres lateński, średniowiecze
212	Mierzów	67-17	7	71	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura prapolska
213	Nielubia	68-18	1	125	osada produkcyjna – okres wpływów rzymskich
214	Nielubia	68-18	2	117	cmentarzysko ciałopalne, cmentarzysko, ślad osadnictwa – kultura łużycka, późne średniowiecze
215	Nielubia	68-18	3	126	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze

216	Nielubia	68-19	4	24	cmentarzysko szkieletowe, ślad osadnictwa – XII – XIV wiek, okres wpływów rzymskich
217	Nielubia	68-18	5	127	punkt osadniczy – późne średniowiecze
218	Nielubia	68-19	6	20	ślad osadnictwa – neolit
219	Nielubia	68-19	7	21	ślad osadnictwa – epoka kamienia/epoka brązu
220	Nielubia	68-19	8	69	ślad osadnictwa, osada – neolit, wczesne średniowiecze
221	Nielubia	68-19	9	70	ślad osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
222	Nielubia	68-19	10	71	osada, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
223	Nielubia	68-19	11	72	punkt osadniczy – średniowiecze
224	Nielubia	68-19	12	73	ślad osadnictwa, osada – kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
225	Nielubia	68-19	13	74	ślad osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
226	Nielubia	68-19	14	75	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
227	Nielubia	68-19	15	76	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – pradzieje, wczesne średniowiecze
228	Nielubia	68-19	16	77	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
229	Nielubia	68-19	17	78	ślad osadnictwa, punkt osadniczy – wczesne średniowiecze, średniowiecze
230	Nielubia	68-19	18	79	ślad osadnictwa – kultura łużycka

231	Nielubia	68-19	19	80	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, średniowiecze
232	Nielubia	68-19	20	81	punkt osadniczy – średniowiecze
233	Nielubia	68-19	21	82	osada – wczesne średniowiecze
234	Nielubia	68-19	22	83	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
235	Nielubia	68-19	23	84	punkt osadniczy – średniowiecze
236	Nielubia	68-19	24	85	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
237	Nielubia	68-19	25	86	śląd osadnictwa – średniowiecze
238	Nielubia	68-19	26	87	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
239	Nielubia	68-19	27	195	śląd osadnictwa, osada – neolit, okres wpływów rzymskich, pradzieje
240	Nielubia	68-19	28	196	śląd osadnictwa – epoka kamienia
241	Słócwina	67-18	1	96	skarb – kultura łużycka
242	Słócwina	67-18	2	75	osada, ślad osadnictwa - kultura przeworska, średniowiecze
243	Słócwina	67-18	3	17	osada – neolit
244	Słócwina	67-18	4	16	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, kultura prapolska
245	Słócwina	67-18	5	18	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
246	Słócwina	67-18	6	19	osada – kultura łużycka
247	Słócwina	67-18	7	24	osada – kultura przeworska
248	Słócwina	67-18	8	15	osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka,

					średniowiecze, nowożytność
249	Słócwina	68-18	9	72	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – kultura łużycka, pradzieje, późne średniowiecze
250	Słócwina	68-18	10	73	punkt osadniczy – późne średniowiecze
251	Słone	68-19	1	43	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, średniowiecze
252	Słone	68-19	2	44	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, pradzieje, wczesne średniowiecze
253	Słone	68-19	3	45	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, wczesne średniowiecze
254	Słone	68-19	4	46	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze
255	Słone	68-19	5	47	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
256	Słone	68-19	6	48	śląd osadnictwa – pradzieje
257	Słone	68-19	7	52	śląd osadnictwa – pradzieje
258	Słone	68-19	8	53	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, średniowiecze
259	Słone	68-19	9	113	punkt osadniczy – XIV-XVI wiek
260	Słone	68-19	10	114	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze
261	Słone	68-19	11	115	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – pradzieje, XIV-XVI wiek
262	Słone	68-19	12	116	śląd osadnictwa – pradzieje, wczesne średniowiecze
263	Słone	68-19	13	119	śląd osadnictwa, osada – kultura łużycka, XII wiek, średniowiecze
264	Słone	68-19	14	120	śląd osadnictwa, osada – neolit, pradzieje, wczesne

					średniowiecze
265	Słone	68-19	15	122	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, wczesne średniowiecze, średniowiecze
266	Słone	68-19	16	123	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, pradzieje
267	Słone	68-19	17	124	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, pradzieje, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze
268	Słone	68-19	18	125	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
269	Słone	68-19	19	126	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
270	Słone	68-19	20	127	osada – XI–XII wiek
271	Słone	68-19	21	128	osada – kultura przeworska
272	Słone	68-19	22	129	śląd osadnictwa – pradzieje
273	Słone	68-19	23	130	punkt osadniczy – średniowiecze
274	Słone	68-19	23	240	śląd osadnictwa – późne średniowiecze/okres nowożytny
275	Słone	68-19	24	131	śląd osadnictwa – epoka kamienia
276	Słone	68-19	25	132	śląd osadnictwa – pradzieje, XIV–XVI wiek
277	Słone	68-19	26	133	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
278	Słone	68-19	27	134	śląd osadnictwa – średniowiecze
279	Słone	68-19	28	135	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
280	Słone	68-19	30	241	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
281	Szczepów	67-18	1	58	osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka, późne średniowiecze

282	Szczepów	67-18	2	59	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, średniowiecze, kultura przeworska
283	Szczepów	67-17	3	81	osada – okres lateński
284	Szczepów	67-17	4	79	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, wczesne średniowiecze, kultura pomorska
285	Szczepów	67-18	5	67	osada, ślad osadnictwa – okres lateński, średniowiecze
286	Szczepów	67-18	6	68	śląd osadnictwa – okres lateński
287	Szczepów	67-18	7	57	obozowisko, osada, ślad osadnictwa – epoka kamienia, kultura łużycka, średniowiecze
288	Szczepów	67-17	8	78	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, średniowiecze
289	Szczepów	67-17	9	73	śląd osadnictwa, osada – paleolit, średniowiecze, kultura łużycka
290	Szczepów	67-17	10	72	osada – kultura pomorska, średniowiecze
291	Szczepów	67-17	11	67	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura łużycka
292	Szczepów	67-17	12	80	skarb, osada, ślad osadnictwa – kultura łużycka, kultura przeworska, XIV wiek
293	Szczepów	67-17	13	75	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
294	Szczepów	67-17	14	76	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, średniowiecze, kultura pomorska
295	Szczepów	67-17	15	77	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, średniowiecze, kultura łużycka
296	Zabłocie	68-18	1	118	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – starożytność,

					późne średniowiecze
297	Zabłocie	68-18	2	119	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
298	Zabłocie	68-18	3	120	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich, starożytność
299	Zabłocie	68-18	4	124	osada, ślad osadnictwa – kultura pomorska, późne średniowiecze
300	Zameczno	67-18	1	29	ślad osadnictwa, cmentarzysko – epoka kamienia, późne średniowiecze
301	Zameczno	67-18	2	31	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
302	Zameczno	67-18	3	20	osada – okres lateński
303	Zameczno	67-18	4	22	osada, ślad osadnictwa – kultura przeworska, średniowiecze
304	Zameczno	67-18	5	21	ślad osadnictwa – epoka kamienia, starożytność
305	Zameczno	67-18	5	32	ślad osadnictwa, osada – neolit, średniowiecze, okres lateński
306	Zameczno	67-18	7	90	osada – kultura łużycka
307	Zameczno	68-18	8	50	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
308	Zameczno	68-18	9	51	cmentarzysko ciałopalne, punkt osadniczy – kultura łużycka, okres rzymski
309	Zameczno	68-18	10	52	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
310	Zameczno	68-18	11	53	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – kultura pomorska, późne średniowiecze

311	Zameczno	68-18	12	54	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
312	Zameczno	68-18	13	55	punkt osadniczy, śląd osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze, wczesne średniowiecze
313	Zameczno	68-18	14	49	cmentarzysko szkieletowe – neolit
314	Żukowice	67-19	1	7	cmentarzysko, osada – kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze
315	Żukowice	67-19	2	8	osada – wczesne średniowiecze
316	Żukowice	68-18	3	105	punkt osadniczy, śląd osadnictwa – epoka kamienia, okres lateński, starożytność, późne średniowiecze
317	Żukowice	67-19	3	9	osada – kultura łużycka
318	Żukowice	67-19	4	11	cmentarzysko – kultura łużycka
319	Żukowice	67-18	5	93	osada – kultura prapolska
320	Żukowice	67-19	6	10	osada – wczesne średniowiecze
321	Żukowice	67-18	7	94	osada – okres rzymski
322	Żukowice	67-19	8	6	osada, śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze, kultura łużycka, pradzieje
323	Żukowice	67-18	9	92	osada – kultura prapolska
324	Żukowice	67-19	10	12	cmentarzysko – kultura łużycka
325	Żukowice	67-19	11	14	cmentarzysko – kultura łużycka
326	Żukowice	67-18	12	87	śląd osadnictwa – średniowiecze
327	Żukowice	67-19	12	13	osada – wczesne średniowiecze
328	Żukowice	67-18	13	83	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, kultura przeworska, średniowiecze

329	Żukowice	67-19	13	15	osada – wczesne średniowiecze
330	Żukowice	67-18	14	85	śląd osadnictwa – epoka kamienia, kultura przeworska, średniowiecze
331	Żukowice	67-18	15	84	śląd osadnictwa, osada – epoka kamienia, okres lateński
332	Żukowice	67-18	16	82	śląd osadnictwa – epoka kamienia, starożytność, średniowiecze
333	Żukowice	67-18	17	86	osada – kultura przeworska, średniowiecze
334	Żukowice	67-18	18	95	cmentarzysko – kultura łużycka
335	Żukowice	67-18	19	79	śląd osadnictwa – epoka kamienia, kultura przeworska, średniowiecze
336	Żukowice	68-18	20	101	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze
337	Żukowice	68-18	21	102	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
338	Żukowice	68-18	22	103	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
339	Żukowice	68-18	23	104	śląd osadnictwa, osada – pradzieje, okres lateński, neolit
340	Żukowice	68-18	24	106	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
341	Żukowice	68-18	25	107	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – starożytność, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
342	Żukowice	68-18	26	108	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze
343	Żukowice	68-18	27	113	punkt osadniczy, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, późne średniowiecze

344	Żukowice	68-18	28	114	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, starożytność, późne średniowiecze
345	Żukowice	68-18	29	115	śląd osadnictwa, punkt osadniczy – epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze, starożytność, epoka żelaza
346	Żukowice	68-18	30	96	śląd osadnictwa – starożytność, późne średniowiecze
347	Żukowice	68-18	31	100	śląd osadnictwa – starożytność
348	Żukowice	68-18	32	100	śląd osadnictwa – pradzieje
349	Żukowice	67-19	34	51	osada – neolit, kultura łużycka, wczesne średniowiecze, pradzieje
350	Żukowice	68-19	35	144	osada – wczesne średniowiecze
351	Żukowice	67-19	35	52	osada – pradzieje, wczesne średniowiecze
352	Żukowice	67-19	36	53	osada – kultura przeworska, kultura łużycka, pradzieje, wczesne średniowiecze
353	Żukowice	67-19	37	54	śląd osadnictwa – pradzieje, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
354	Żukowice	67-19	38	55	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
355	Żukowice	67-19	39	56	cmentarzysko, osada – kultura łużycka, pradzieje, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
356	Żukowice	67-19	40	50	osada – kultura łużycka, kultura przeworska, pradzieje, wczesne średniowiecze
357	Żukowice	67-19	41	49	osada, śląd osadnictwa – kultura łużycka, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
358	Żukowice	67-19	42	48	osada – neolit, pradzieje

359	Żukowice	67-19	43	47	osada – kultura przeworska, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
360	Żukowice	67-19	44	213	osada – późne średniowiecze, wczesne średniowiecze, pradzieje
361	Żukowice	68-19	46	22	ślady osadnictwa – epoka kamienia – epoka brązu
362	Żukowice	67-19	47	216	osada – wczesne średniowiecze
363	Żukowice	68-19	48	143	osada – wczesne średniowiecze

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Żukowice